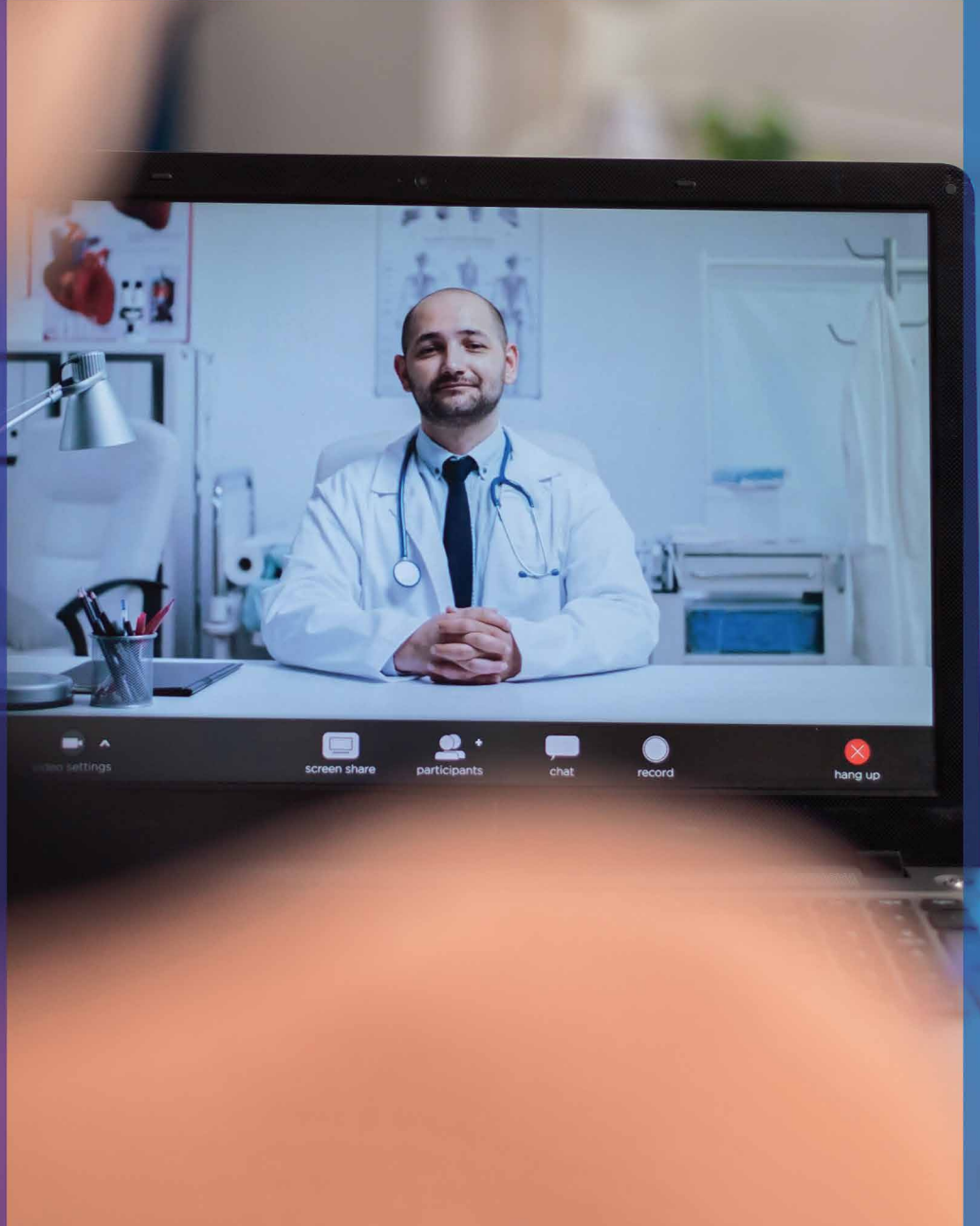

Sağlık ve İlaç Sektörel Bakış

2023

KPMG Türkiye

kpmg.com.tr

İçindekiler

Önsöz	5
Sağlık ve İlaç Sektöründe Yükselen Trendler	7
Dijital Sağlık ve İlaç Çağı: Sektördeki Dijitalleşme, Giyilebilir Teknolojiler ve Büyük Veri	13
Uluslararası Vergi Gelişmelerinin Sağlık ve İlaç Sektöründe Olası Etkileri	17
Sağlık ve İlaç Sektöründe Sürdürülebilirlik	23
Sağlık ve İlaç Sektöründe Çevresel Faktörler	27
Sağlık ve İlaç Sektöründe Yönetişim	33
Kaynakça	36

Önsöz

Değerli paydaşlarımız,

Sağlık ve İlaç sektörüne yönelik yerel ve küresel değerlendirmelerimiz içeren “Sağlık ve İlaç Sektörel Bakış” raporumuzu sizlere paylaşmaktan mutluluk duyuyorum. Türkiye'nin önemli sektörlerinden olan sağlık ve ilaç sektörü, inovasyon gücü, ihracat potansiyeli ve sağladığı istihdam ile ülke kalkınmasına katkıda bulunmakta; ulusal sağlık politikaları ve halkın sağlık hizmetlerine erişiminde merkezi bir rol oynamaktadır. Global sağlık krizleri, yaşlanan nüfus, kronik hastalıkların artışı ve teknolojik ilerlemeler, sağlık ve ilaç sektörünün hızla evrilmesine neden olurken; araştırma ve geliştirme, üretim süreçleri ve tedarik zincirleri alanlarında yeni zorlukları beraberinde getirmektedir. Sağlık ve İlaç sektörü için değişim kaçınılmaz olmuş ve bu değişimi kucaklamak, yenilikçi çözümler üretmek bir zorunluluk haline gelmiştir.

Pandemi ile birlikte, sektörünün ulusal ve küresel sağlık sistemlerindeki rolünün önemi daha da artmıştır. Bu süreçte, Türkiye'nin ilaç üretimi ve tedariki konusundaki stratejik kapasitesinin güçlendirilmesinin yanı sıra, biyoteknolojik ürünler ve aşı geliştirme alanlarında da yatırımlar yapıldığını görmekteyiz. Sektörün bu proaktif yaklaşımı, kriz zamanlarında sağlam temeller üzerinde durduğunu da kanıtlamıştır.

Raporumuz, bu zorlu ortamda Türkiye'deki ilaç sektörünün sahip olduğu fırsatları ve karşılaşılabileceği engelleri ele almakta; araştırma ve geliştirme faaliyetlerinden, regülasyonlara, pazarlama stratejilerinden, hasta odaklı yaklaşımlara kadar geniş bir yelpazede sektörü yakından ilgilendiren başlıklara değinmektedir. Sağlık sektöründe ise yapay zeka ve büyük verinin kullanımı, klinik araştırmalardan hasta takibine kadar pek çok alanda devrim yaratma potansiyeline sahip. Sağlık teknolojilerinin gelişimi, dijital sağlık çözümlerinin yaygınlaşması, kişiye özel ilaç tedavilerinin ön plana çıkışı gibi konular, sektörümüzde heyecan verici yenilikler olarak raporumuzda yer almaktadır. Sektörde sürdürülebilirlik ve teknoloji ele alınırken sektörü dolaylı olarak ilgilendirecek uluslararası vergi gelişmeleri de ayrıca değerlendirilmiştir.

Sağlık ve ilaç sektörünün geleceğine dair öngörülere ve sektörde yaşanan önemli gelişmelere yer verdiğimiz raporumuzun sağlık ve ilaç sektörünün tüm paydaşları için faydalı olmasını umuyorum, iyi okumalar diliyorum.

Başak Diclehan

KPMG Türkiye
Sağlık ve İlaç Sektörü Lideri

Sağlık ve İlaç Sektöründe Yükselen Trendler

Son yıllarda sağlık ve ilaç sektörü, teknolojiadaki gelişmeler, verilerin çoğalması, uzaktan bakımın yükselişi, değişen tüketici davranışları, COVID-19 pandemisi ve yeni oyuncuların girişiyle önemli bir dönüşüm geçirmektedir. Bu dönüşümün bir parçası olarak şirketler değişen pazar koşullarına uyum sağlamaya çalıştıkça hem hastalara hem de sağlık sistemlerine değer katabilecek yenilikçi iş modelleri de ortaya çıkmaktadır.

Rekabetçi kalabilmek ve hastaların ihtiyaçlarını karşılayabilmek için ilaç şirketleri yenilikçi ortaklıklar geliştirmek, dijital teknolojilere yatırım yapmak ve hasta merkezli bir yaklaşıma odaklanmak gibi yeni çalışma yöntemlerini değerlendirmektedir.

Sağlık ve ilaç sektöründeki bir diğer yenilik ise hasta sonuçlarını iyileştirmek için dijital teknolojilerin kullanılmasıdır. Sağlık ve ilaç şirketleri, giyilebilir cihazlara ve hastaların kendi evlerinin rahatlığında bakım almalarını sağlayan teletıp platformlarına yatırım yapmaktadır. Sağlık ve ilaç şirketleri, hasta sağlığını izlemek ve tedavinin ilerleyişini takip etmek için dijital araçlar kullanarak hasta sonuçlarını iyileştirirken maliyetleri de azaltabilmektedirler.

Sağlık sektörü

Merkezi olmayan sağlık verilerinin benimsenmesi

Sağlık sektöründe öne çıkan trendlerden biri, sağlık verilerinin yönetimine ilişkin bakış açısının değişmesidir. Sağlık endüstrisindeki iş modellerinin dönüşümünün ilk örneği olarak sağlık verilerinin merkezileştirmesinin terk edildiği ve merkezi olmayan sağlık verilerinin benimsendiği yeni bir iş modeline geçişi görmekteyiz. Bireyler ve sağlık kuruluşları tarafından üretilen sağlık verilerindeki patlama, merkezi olmayan sağlık veri modelleri için fırsatlar yaratmaktadır.

Kişisel çevrimiçi veri depoları (PODS), birden fazla kaynaktan gelen sağlık verilerini depolamanın güvenli, özel ve kullanıcı kontrollü bir yolu olarak ortaya çıkıyor. PODS, bireylerin sağlık verilerine sahip olmalarını ve yönetmelerini sağlarken, sağlık hizmeti sağlayıcılarının da bu verilere güvenli ve birlikte çalışabilir bir şekilde erişmelerine olanak tanıyor. Ortaya çıkan merkezi olmayan otonom kuruluşlar (DAO'lar) da sanal toplulukların verilerini bir havuzda toplamasına ve verilerin nasıl kullanıldığının demokratik olarak kontrol edilmesine olanak sağlamaktadır. Bu model araştırma, kişiselleştirilmiş bakım ve verilerin gelire dönüştürülmesi için yeni fırsatlar yaratmaktadır.

Dijital izleme ile uzaktan bakımın geliştirilmesi

Bir diğer trend olan uzaktan bakım, sağlık hizmetlerinin sunulma şeklini dönüştürmektedir ve yakın gelecekte bakımın önemli bir kısmının hastanelerin dışına taşınacağına habercisi durumundadır. Sanal bakım üniteleri, giyilebilir ve implante edilebilir monitörler ve sanal asistanlar uzaktan bakımı mümkün kılan temel teknolojiler olarak ortaya çıkmaktadır. Bunlarla beraber web tabanlı veya mobil uygulamalar uzaktan izleme için yaygın olarak kullanılmaktadır. Örneğin, diyabet hastaları bir uygulamayı kullanarak gıda kayıtları, kan şekeri seviyeleri ve ilaç bilgileri gibi verileri yükleyebilmekte ve bu veriler daha sonra bir hemşire tarafından incelenip rehberlik edilebilmektedir.

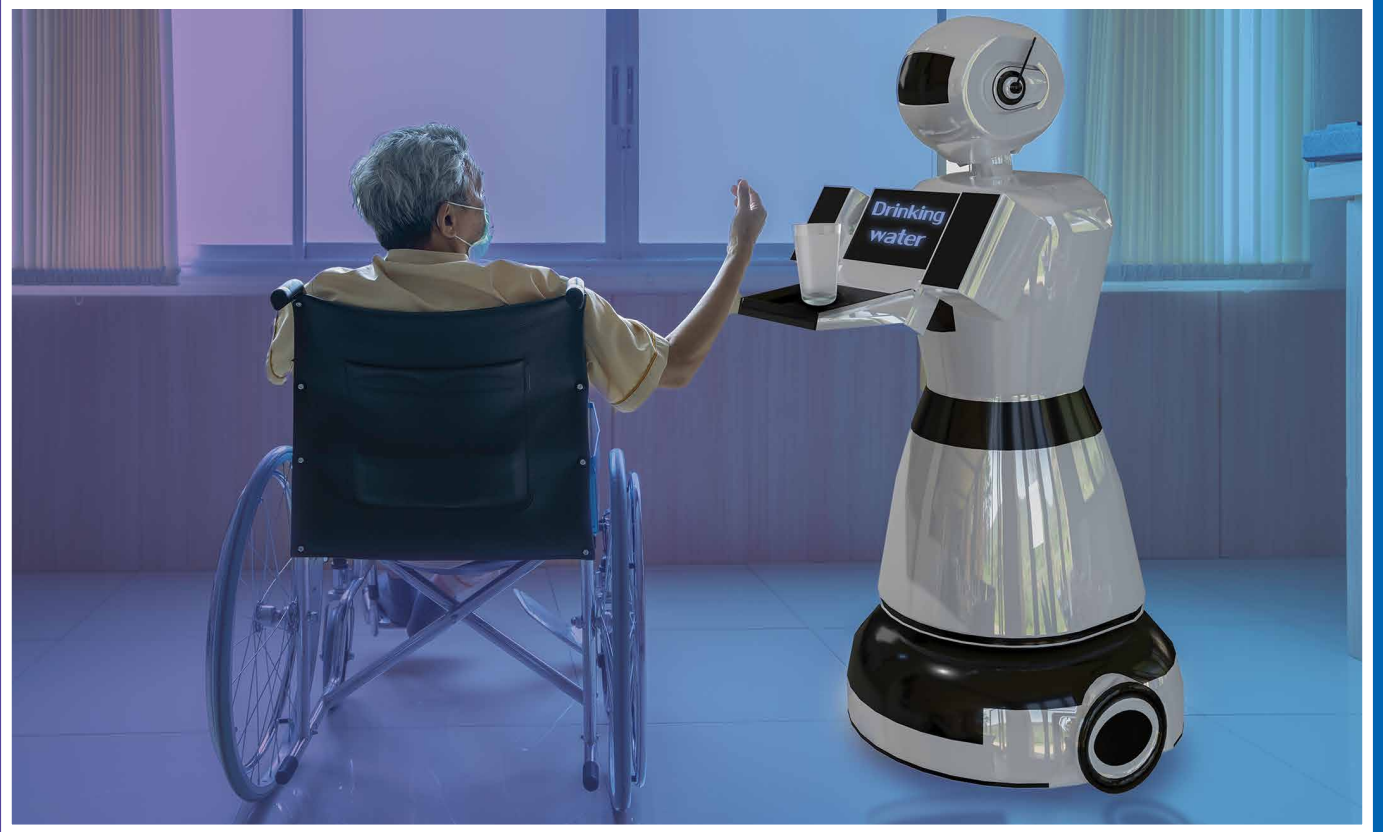
Benzer şekilde, kan basıncı monitörleri, kan şekeri ölçüm cihazları ve nabız oksimetreleri gibi cihazlar sağlık hizmeti sağlayıcılarına kablosuz olarak veri göndererek hastaların sağlığını gerçek zamanlı olarak izlemelerine olanak tanıyabilmektedir. Bu teknolojiler, sağlayıcıların daha verimli ve etkili bakım sunmaları için fırsatlar yaratırken hastaların sağlık sonuçlarını da iyileştirmektedir. Sanal ve artırılmış gerçeklik araçlarının, dijital platformların ve dokümanal teknolojinin yükselişi de uzaktan bakım ve sanal muayeneler için yeni fırsatlar yaratmaktadır.

Dijital izleme teknolojileri, hasta bakımını ve sonuçlarını iyileştirmek için dünyanın dört bir yanında kullanılmaktadır. Örneğin Amerika Birleşik Devletleri'nde, Medicare & Medicaid Hizmetleri Merkezleri (CMS) 2018'den bu yana uzaktan hasta izleme hizmetlerinin kapsamını genişletmekte ve dijital izleme teknolojilerinin sağlık hizmeti sağlayıcıları tarafından daha fazla benimsenmesine yol açmaktadır.

Teletıp uygulamalarının yaygınlaşması

Sağlık sektöründe, hasta bakımını ve alınan sonuçları iyileştirmek için teknolojiden yararlanan yeni iş modellerinden biri olan teletıp ve tıbbi konsültasyon tedavinin uzaktan sağlanmasına olanak tanımaktadır. Teletıp, video konferans, mesajlaşma ve diğer dijital kanallar gibi teknolojiler kullanılarak tıbbi konsültasyon ve tedavinin uzaktan sağlanmasını içeren yeni bir iş modelidir. Bireyler, kendi evlerinin konforunda sağlık hizmetlerine erişebilme imkanı bulup, doktorun ofisine veya hastaneye yüz yüze gitmeye ihtiyaç duymadan sağlık hizmeti alabilmektedir.

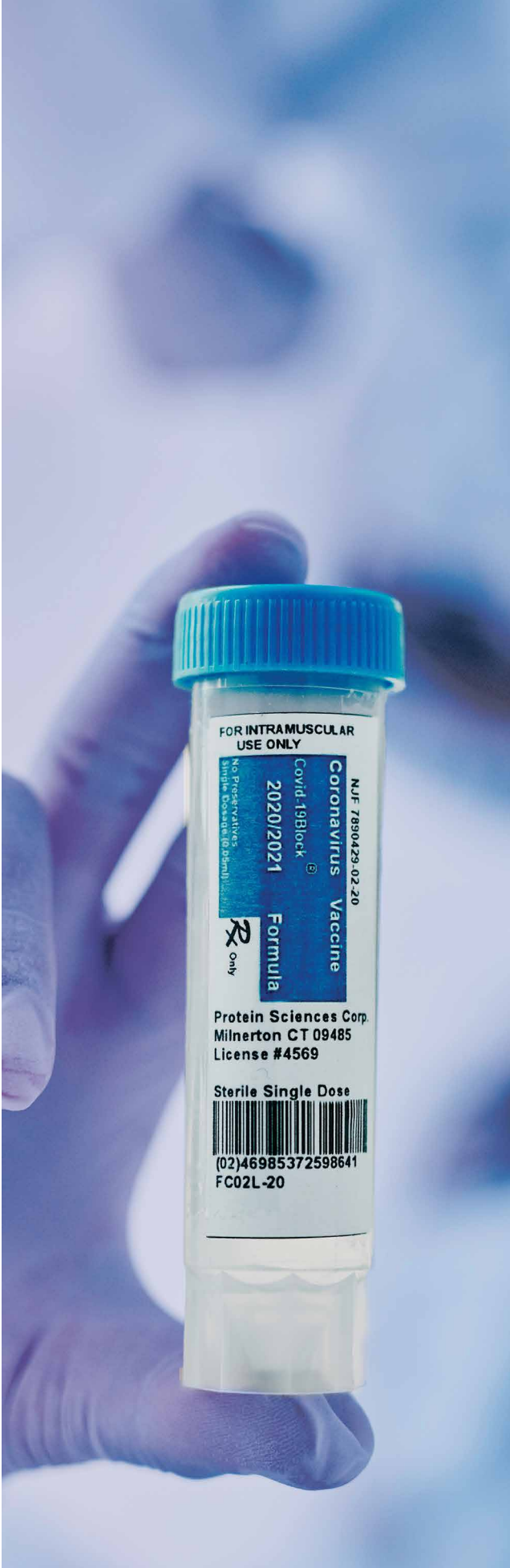
Teletıp son yıllarda, özellikle de birçok hastanın sağlık tesislerini şahsen ziyaret etmekte tereddüt ettiği COVID-19 salgını sırasında giderek daha popüler hale geldi. Özellikle düzenli kontrol veya izlemeye ihtiyaç duyan kronik rahatsızlıkları olan hastalar ve tıbbi tesislere kolay erişimi olmayan uzak veya yetersiz hizmet alan bölgelerde yaşayanlar için faydalı olmuştur. Teletıp, sağlık hizmeti sağlayıcıları için verimliliği artırmak, maliyetleri azaltmak ve daha geniş bir hasta havuzuna erişim sağlamak gibi çeşitli fırsatlar sunmaktadır.

Yapay zeka (AI) ve makine öğrenimi (ML)'nin artması

Teletıp ve dijital izlemeye teknolojilerine ek olarak yapay zeka ve makine öğreniminin kullanımı, özellikle ilaç keşfi, kişiselleştirilmiş tıp ve operasyonel verimlilik alanlarında olmak üzere sağlık sektöründe giderek yaygınlaşmaktadır. Yapay zeka ve makine öğrenimi, ilaç hedeflerinin belirlenmesine, ilaç etkililiğinin ve güvenliğinin tahmin edilmesine ve klinik çalışmaların optimize edilmesine yardımcı olmaktadır.

Ayrıca, en etkili tedavileri belirlemek ve hasta sonuçlarını iyileştirmek için bir hastanın genetik ve klinik verilerini analiz edebilmektedirler. Ek olarak, AI ve ML hasta talebini tahmin etmek, personel seviyelerini optimize etmek ve bekleme sürelerini azaltmak için kullanılabilir. Bu teknolojiler sağlık sektörünün ayrılmaz bir parçası haline gelecek ve yapay zeka ve makine öğrenimi tabanlı çözümler sunan işletmeler için fırsatlar yaratacaktır.

İlaç sektörü

İşbirliği ve ortaklıkların yükselmesi

Önümüzdeki yıllarda ilaç endüstrisinde işbirliği ve ortaklıkların giderek daha fazla önem kazanması beklenmektedir. İlaç şirketleri, diğer kuruluşlarla ortaklık kurarak, pazara yeni ürün ve hizmetler sunmak için güçlü yönlerinden ve uzmanlıklarından yararlanabilmektedirler. Örneğin, ilaç şirketleri ve teknoloji firmaları arasındaki işbirlikleri yeni dijital sağlık çözümlerinin geliştirilmesine yol açarken, hasta savunuculuğu gruplarıyla yapılan ortaklıklar yeni tedavilerin hastaların ihtiyaçlarını karşılamasını sağlamaya yardımcı olmuştur.

İlaç keşfi ve geliştirmesini hızlandırmak için harici kuruluşlarla ortaklık kurmayı içeren açık inovasyon modeli kapsamında, ilaç şirketleri artık yeni ilaçları piyasaya sürmek için yalnızca kendi araştırma ve geliştirme çabalarını yetersiz bulup ilaç keşif sürecinde verimliliği artırmak ve maliyetleri düşürmek amacıyla yeni bileşimler ve tedaviler geliştirmek için harici ortaklarla işbirliği yapmaktadır.

Bu modelin COVID-19 aşılarının geliştirilmesinde başarılı olduğu kanıtlanmıştır ve bir bütün olarak sektörde daha yaygın hale gelmesi muhtemeldir. Birçok ilaç şirketi de bu modelle başarı yakalamıştır. Örneğin, GlaxoSmithKline (GSK) solunum yolu hastalıklarına yönelik yeni bir ilaç geliştirmek için küçük bir biyoteknoloji şirketiyle işbirliği yaparken, AstraZeneca kanser tedavisine yönelik yeni bir bileşik keşfetmek için bir üniversiteyle birlikte çalışmıştır. Bu ortaklıklar, şirketlerin dış uzmanlık ve kaynaklardan yararlanmasına olanak tanıyarak, yalnızca şirket içi araştırma çabalarıyla mümkün olamayacak yeni ilaçların geliştirilmesini sağlamıştır.

İlaç sektöründe e-ticaretin ivme kazanması

Bir diğer önemli dönüşüm ise ilaç e-ticaretinde gerçekleşmektedir. E-ticaret hâlihazırda eczaneler üzerinde önemli bir etki taşımaktadır ve COVID-19 ilaç e-ticaretinin gelişimini daha da hızlandırmıştır. E-ticaret, hastalara doğrudan kapılarına kadar teslim edilebilen reçetelere rahat ve erişilebilir erişim sağlayarak eczaneye yüz yüze ziyaret ihtiyacını ortadan kaldırmaktadır. Ayrıca, e-ticaret daha rekabetçi bir pazar yaratma ve ilaç fiyatlarını düşürme potansiyeline de sahiptir. Dahası, hasta katılımı e-ticaretten olumlu etkilenecektir. E-ticaret platformları, hastalara kişiselleştirilmiş öneriler ve destek sağlamak için dijital araçları ve analitiği kullanabilir, bu da ilaç bağlılığını ve genel sağlık sonuçlarını iyileştirebilir.

Teknoloji ilerlemeye devam ettikçe, e-ticaret sektörü de gelişmeye ve sağlık sektörünü dönüştüren yenilikçi çözümler sunmaya devam edecektir. Türkiye'de henüz olmasa da Farmasötik e-ticaret endüstrisi, hastaların ilaca erişim süresini daha düşük maliyetle hızlandıran çözümler sunarak hasta deneyimini iyileştirecek ve sağlık hizmeti sağlayıcılarına fayda sağlayacaktır.

Gelecekte Dijital Terapiler (DTx)'in ilaç sektörünü etkilemesi

Son tıbbi gelişmeler, giyilebilir cihazlar, teknoloji platformları, veri toplama ve yapay zeka destekli gerçek zamanlı analitikler sayesinde güçlenen Dijital Terapiler (DTx), ilaç şirketleri ve sağlık hizmeti sağlayıcılarının sağlık hizmetlerini nasıl sunup özelleştirdiklerini ve önemli eksiklikleri nasıl kapattıklarını hızla değiştirmektedir. 2027 yılına kadar Dijital Terapilerin (DTx) küresel olarak yaygınlaşması ve pazar hacmini büyümesi beklenmektedir. İlaç endüstrisinin bu potansiyeli en iyi şekilde değerlendirmesi ve yeni teknolojilere uyum sağlaması gerekmektedir. Ayrıca, hükümetler DTx'i karma bakım için daha fazla odak noktası haline getirmektedir.

Diğer örnekler arasında Alman Federal Sağlık Bakanlığı ve NHS İngiltere yer almaktadır, bu kurumlar DTx'i yarının dijital sağlık sürecinin ayrılmaz bir parçası olarak görmektedir. Başarılı DT örnekleri arasında Omada Health, Virta Healths, Kai Health® ve HelloBetter? gibi şirketler bulunmaktadır.

DTx, endüstrinin hastalık boyunca rastlanan kör noktaları ve yetersiz hizmet verilen alanları kapatma ve yeni gelir kaynakları yaratma fırsatları sunmaktadır. Bu, hem hastalar hem de sürekli iş başarısı için gerçek bir kazan-kazan senaryosudur. Bugün sağlam bir dijital altyapı oluşturmak, ilaç endüstrisinin gelecekteki uzun vadeli sürdürülebilirliği için elzemdir.

Sonuç olarak, sağlık ve ilaç endüstrisi giderek daha karmaşık ve dinamik hale gelen bir pazarda rekabetçi kalabilmek için dönüşümü benimsemelidir. Sektör trendleri hem hastalara hem de sağlık sistemlerine değer sağlayabilecek yenilikçi iş modelleri için fırsatlar yaratmaktadır. İlaç şirketleri yeni iş modellerini benimseyerek, dijital teknolojilere yatırım yaparak ve işbirliği ve ortaklıklara odaklanarak hastalar için daha iyi sonuçlar sunabilir ve aynı zamanda inovasyon ve büyümeyi teşvik edebilir.

Merkezi olmayan sağlık verileri, uzaktan bakım ve yeni katılımcılar sağlık hizmetleri ortamını dönüştürmekte; bu değişimlere uyum sağlayabilen şirketler, gelecek yıllarda sektörde rekabetçi avantaja sahip olacaktır.

Dijital Sağlık ve İlaç Çağı: Sektördeki Dijitalleşme, Giyilebilir Teknolojiler ve Büyük Veri

Sağlık ve ilaç sektörü dünyada dijital teknolojilerinin de gelişmesiyle büyümeye devam etmektedir. Küresel sağlık harcamalarının 2025 yılında 11,3 trilyon dolara ilaç pazarının ise 1,5 trilyon dolara ulaşması beklenmektedir. Pazarın büyümesinin yanı sıra dijital sağlık ve ilaç çağı, sağlık hizmetlerinde devrim yaratma potansiyeline sahiptir. Sektördeki dijitalleşme, giyilebilir teknolojiler ve büyük veri, daha hızlı ve doğru teşhisler, kişiselleştirilmiş tedaviler ve hastaların yaşam kalitesinin artması gibi faydalar sunmaktadır. Dünyada en çok ön plana çıkan dijital sağlık fırsatları aşağıdaki gibi sıralanmıştır:

• **Elektronik Sağlık Kayıtları (EHR):** EHR sistemleri, hastaların tıbbi bilgilerini dijital ortamda depolamaya ve paylaşmaya olanak tanır. Bu sistemler, hastaların geçmiş tedavilerine, ilaçlarına ve tıbbi durumlarına kolayca erişim sağlar. EHR'lerin kullanımı, tıbbi hataları azaltmaya, hastaların tedavi süreçlerini hızlandırmaya ve sağlık hizmetlerinin genel kalitesini artırmaya yardımcı olur. ABD'de, Hastane EHR sistemlerinin kullanımı 2008 yılında %9.4 iken, 2017 yılında bu oran %96'ya yükselmiştir.

• **Telemedisin:** Telemedisin, uzaktan sağlık hizmetleri sunarak hastaların ve sağlık çalışanlarının mekansal sınırlamalarını ortadan kaldırır. Dijital teknolojiler sayesinde, hastalar doktorlarla video konferanslar aracılığıyla iletişim kurabilir ve reçetelerini online olarak alabilirler. 2019 yılında global telemedisin pazarının değeri 45,5 milyar dolar iken 2026 yılına kadar 175,5 milyar dolara ulaşması beklenmektedir.

• **Aktivite Takipçileri ve Akıllı Saatler:** Aktivite takipçileri ve akıllı saatler, kullanıcıların kalp atış hızı, uyku kalitesi, adım sayısı ve diğer sağlık verilerini takip etmelerine olanak tanır. Bu cihazlar, yaşam tarzı değişikliklerine yönlendirmeye yardımcı olarak sağlık bilincini artırır.

• **Biyosensörler ve Medikal Giyilebilirler:** Biyosensörler ve medikal giyilebilir cihazlar, sürekli sağlık izlemesi sağlayarak, hastaların ve doktorların gerçek zamanlı tıbbi verilere erişmelerine olanak tanır. Bu teknolojiler, kronik hastalıkları olan bireylerin durumlarını daha iyi yönetmelerine ve erken uyarı sistemleri sayesinde hastalıkların hızlı teşhisine yardımcı olur. Sağlık ve fitness takibi amacıyla kullanılan giyilebilir cihazların pazar büyüklüğü 2019 yılında 29,6 milyar dolar iken bu rakamın 2023 sonunda 84,4 milyar dolara çıkması beklenmektedir.

• **Veri Analitiği ve Yapay Zeka:** Sağlık sektörü her saniyede üstel olarak artan bir veri patlaması yaşamaktadır. Kaydedilen her veri, birleşerek büyük veriyi oluşturmaktadır. Bugün dünyadaki veri hacminin yaklaşık %30'u sağlık sektörü tarafından üretilmektedir. 2025 yılında bu hacmin %36'lara çıkması beklenmektedir. Büyük veri analitiği ve yapay zeka, sağlık sektöründe önemli bir rol oynamaktadır. Büyük veri setlerinin analiz edilmesi, hastalıkların daha iyi anlaşılmasına, tedavi süreçlerinin optimize edilmesine ve kişiselleştirilmiş tıbbin gelişmesine olanak tanır. Yapay zeka, teşhis süreçlerini hızlandırabilir, hastalık tahminlerini iyileştirebilir ve sağlık hizmetlerinin kalitesini artırabilir.

• **Genomik Veri ve Kişiselleştirilmiş Tıp:** Genomik veri, bireysel genetik bilgilerin büyük veri analitiği ve yapay zeka ile işlenmesine dayanır. Bu bilgiler, hastalar için kişiselleştirilmiş tedavi planları geliştirmeye ve hastalıkların daha erken teşhisine yardımcı olur. Genomik veri, kanser tedavisi ve nadir hastalıkların yönetimi gibi alanlarda büyük potansiyele sahiptir.

• **Artırılmış Gerçeklik (AR) & Sanal Gerçeklik (VR) & Metaverse:** AR teknolojisi, gerçek dünya ortamına dijital katmanlar ekleyerek, kullanıcının daha zengin bir deneyim yaşamasını sağlar. Sağlık sektöründe AR teknolojisi, cerrahi müdahale öncesi simülasyonlar, tıbbi cihaz kullanımı eğitimi, doktorların hastaların durumlarını incelemesi gibi birçok alanda kullanılabilir. Örneğin, bir doktor, hastanın MR veya CT taramalarını AR teknolojisi kullanarak inceler ve böylece daha doğru bir teşhis koyma şansı elde eder. VR teknolojisi, tamamen dijital bir dünyada kullanıcıya yüksek derecede etkileşimli bir deneyim sunar.

Sağlık sektöründe VR teknolojisi, stres, anksiyete ve ağrı yönetimi gibi alanlarda kullanılabilir. Örneğin, bir hasta, cerrahi müdahale öncesinde VR teknolojisi kullanarak rahatlamayı ve stresi azaltmayı öğrenebilir. Metaverse ise sanal dünyaları ifade eden bir terimdir ve sağlık sektöründe de kullanılmaktadır. Metaverse, sağlık hizmeti sağlayıcılarının, hastaların sanal ortamlarda bir araya gelmesine olanak tanır. Bu, özellikle pandemi koşullarında uzaktan sağlık hizmetlerinin sunulması için faydalı olabilir. Metaverse ayrıca, tıp eğitimi, araştırma ve geliştirme gibi alanlarda da kullanılabilir. Sanal gerçeklik ve artırılmış gerçeklik teknolojilerinin sağlık sektöründeki pazar büyüklüğü 2019 yılında 2,07 milyar dolar iken 2026 yılına kadar 30,7 milyar dolara ulaşması beklenmektedir.

Dünyadaki tüm dijital teknoloji gelişmelerinin yanında Türkiye'deki sağlık sektörü şirketleri için yakın vade yatırım yapılabilecek ilk üç dijital teknoloji önerisi aşağıda sıralanmıştır:

1. Telemedisin: Türkiye'deki nüfusun büyük bir kısmı için erişilebilir sağlık hizmetleri sunarak hem kırsal hem de şehir bölgelerinde yaşayan kişilere ulaşılabilir. Ayrıca, telemedisin COVID-19 pandemisi gibi durumlarda kritik bir rol oynayabilir. Telemedisin servisleri, AR & VR ve Metaverse teknolojileri kullanılarak orta / uzun vadede geliştirilebilir.

2. Yapay zeka ve Makine Öğrenimi: AI tabanlı algoritmalar, hastalıkların erken teşhisinde ve kişiselleştirilmiş tedavi planlarının oluşturulmasında kullanılabilir. Ayrıca, AI, tıbbi görüntüleme ve laboratuvar sonuçlarının analizinde zaman ve maliyetten tasarruf sağlayabilir. Türkiye'de sağlık sektörü oyuncuları, AI ve makine öğrenimi uygulamalarına yatırım yaparak hastalar için daha iyi sonuçlar elde edebilir ve sağlık hizmetlerinin genel verimliliğini artırabilir.

3. Giyilebilir sağlık teknolojileri ve IoT (Nesnelerin İnterneti): Giyilebilir cihazlar ve IoT teknolojilerine yatırım yapılarak hastaların sağlık durumunun daha iyi takip edilmesi sağlanabilir. Bu teknolojiler ayrıca, kişiselleştirilmiş sağlık hizmetleri sunarak hastaların sağlık durumlarını daha etkili bir şekilde yönetmelerine ve sağlık hizmeti sağlayıcılarının tedavi planlarını geliştirmelerine olanak tanır.

Dijital dönüşüm hem dünyada hem de Türkiye'de birçok fırsat sunmasına karşın sağlık ve ilaç sektörü için aşılması gereken zorluklar bulunmaktadır:

• **Aktörlerin yanlış hizalanması:** Sağlık hizmetleri, hastane ağları, birinci ve ikinci basamak muayenehaneler gibi sağlayıcıların yanı sıra kamu ve özel ödeyiciler, yaşam bilimleri sektöründeki üreticiler ve en önemli tüketiciler ve vatandaşlardan oluşan karmaşık ekosistemler aracılığıyla sunulmaktadır. Bu aktörlerin çıkarları her zaman aynı doğrultuda değildir ve özellikle tüketiciler, çoğu zaman tam bilgi ve sağlık hizmeti sağlayıcılarının tavsiyesi olmadan karar vermektedir.

• **Zayıf piyasalar:** Sağlık hizmetleri piyasaları diğer sektörlerdekinden farklı işlemektedir. Tüketiciler, karmaşık bir dizi düzenleme ve ödeyici mekanizmalar aracılığıyla fiyat sinyalleri yoluyla piyasa sınırlamalarından korunmaktadır. Ödeyiciler ise erişim ve uygunluk politikaları ve hizmetlerin nasıl geri ödendiği gibi diğer mekanizmalar aracılığıyla sağlık harcamalarındaki büyümeyi yönetmektedir. Zayıf piyasalara yönelik bu düzenleyici ve sözleşmeye dayalı tepkiler, sağlık sistemlerindeki inovasyon ve dönüşüm çabalarının hızını, yayılmasını ve sürdürülebilirliğini sınırlamaktadır.

• **Değer için değil faaliyet için ödeme:** Finansman ve geri ödeme sistemleri, hangi hizmetlerin geri ödeneceğini veya ileriye dönük olarak devreye alınacağını belirlemek için erişim ve uygunluk kriterlerini kullanır. Bu mekanizmalarda kesinlik ve istikrar, piyasaların etkin ve verimli bir şekilde işlemesi için önemlidir. Aynı zamanda, sağlayıcıların sunduğu hizmet yelpazesinde katılık yaratma gibi olumsuz bir etkiye sahiptir ve sağlayıcıların çevikliğini ve yanıt verebilirliğini kısıtlayabilir. Sonuç olarak, hizmetlerin finanse edilme şeklindeki değişiklikler sağlık hizmetlerinde dönüşüm için güçlü bir itici güç olabilir.

• **Hesap verebilirlik:** Tüketicileri bakımın merkezine yerleştirmeye yönelik ortak bir taahhüde rağmen, orta ve uzun vadeli bakım sonuçları için anlamlı bir hesap verebilirlik, sağlık hizmeti sağlayıcıları için zor olmaya devam etmektedir; bunun en önemli nedeni, ödeme modellerinin önleme veya daha verimli, daha düşük maliyetli bakım modelleri yerine tedaviyi teşvik etmesidir.

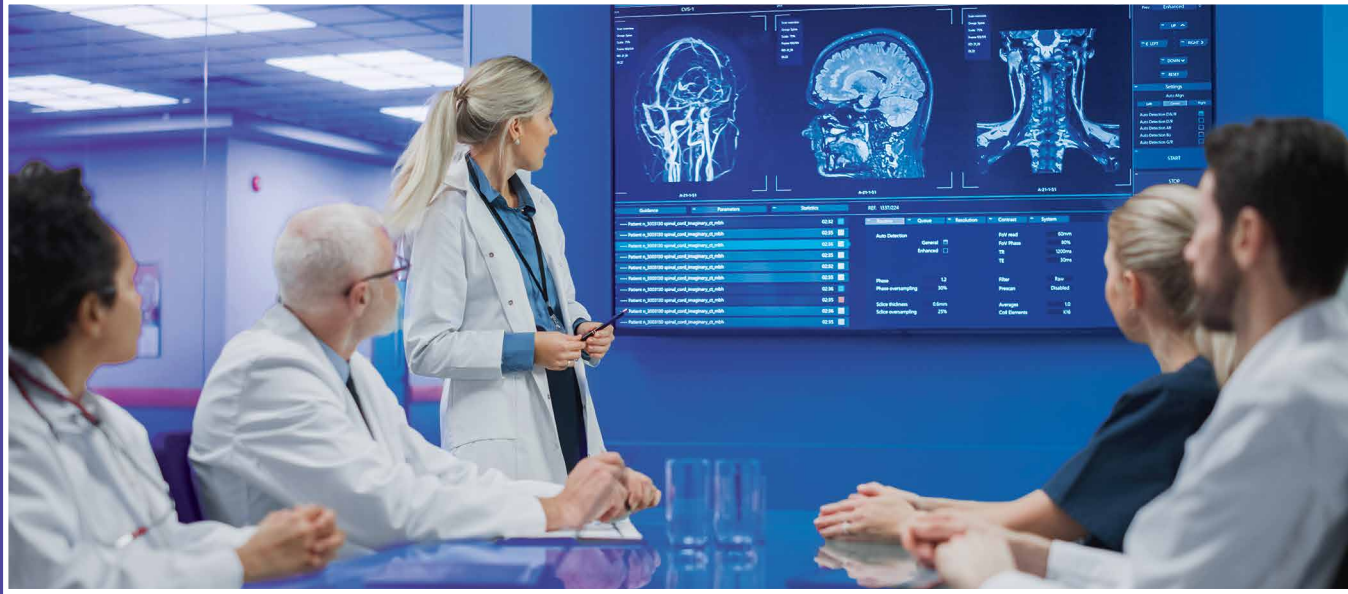

Bu zorlukların aşılabilmesi için sağlık hizmetlerinde dijital olarak etkinleştirilmiş dönüşüm, yeni değer seviyelerine ve sürekli inovasyona ulaşmak için çeşitli unsurların bir araya getirilmesini gerektirir. Sağlık ve ilaç sektörünün dijital dönüşümünde doğru strateji ve yol haritasının çıkarılabilmesi için aşağıdaki sekiz ana kabiliyete odaklanarak, yeni bir hizmet, sonuç ve yatırım getirisi çağı için sağlık hizmetlerini dönüştürmeye yönelik araçlar, yöntemler ve öneriler sunar:

1. Gelecek veri odaklı ve birleşik olacaktır.
2. Hizmet inovasyonu ihtiyaçları gelişecektir.
3. Sağlık tüketicisi, hizmetlerin merkezinde yer alacaktır.
4. Gelişen ekosistemler arasında kesintisiz etkileşimler olacaktır.
5. Tedarik zinciri engellerine çözümler bulunacaktır.
6. Liderler ve iş gücü arasında modern bir zihniyet ortaya çıkacaktır.
7. Ezber bozan yeni bir teknoloji çağı ortaya çıkacaktır.
8. Yenilikçi ortaklıklar gerçek değer katacaktır.

Küresel boyutta yaşanan pandemi ve afetler sonrası sağlık, ilaç ve tedavi hizmetlerinde hız ihtiyacı, uzaktan / hibrit çalışma modellerinde insanların yaşadığı psikolojik destek ihtiyacı dünyada sağlık sektörünün dijitalleşmesini diğer sektörlerden çok daha kritik hale getirmiş ve büyük bir ivme kazandırmıştır. Türkiye’de ise sağlık bakanlığının 10 sene önce başlattığı dijital sağlık bilgi altyapı dönüşümü sektörün dönüşümünde lokomotif rolü oynamaktadır. Sağlık sektörünün kurumsal oyuncularının yeni iş modelleri sunabilmesi için özellikle sağlık alanındaki startup’larla zengin ekosistemler oluşturması hastalara sunulan hizmetlerdeki değeri ve kapsayıcılığı artıracaktır.

KPMG olarak büyük veri ve yapay zeka, giyilebilir ve yutulabilir teknolojiler, AR/VR – Metaverse destekli uzaktan tedavi ve muayene hizmetlerinin gelişmesiyle önümüzdeki yıllarda yenilikçi dijital sağlık hizmetlerinin daha da yaygınlaşacağını ve hayatımızın vazgeçilmez bir parçası olacağını düşünüyoruz.

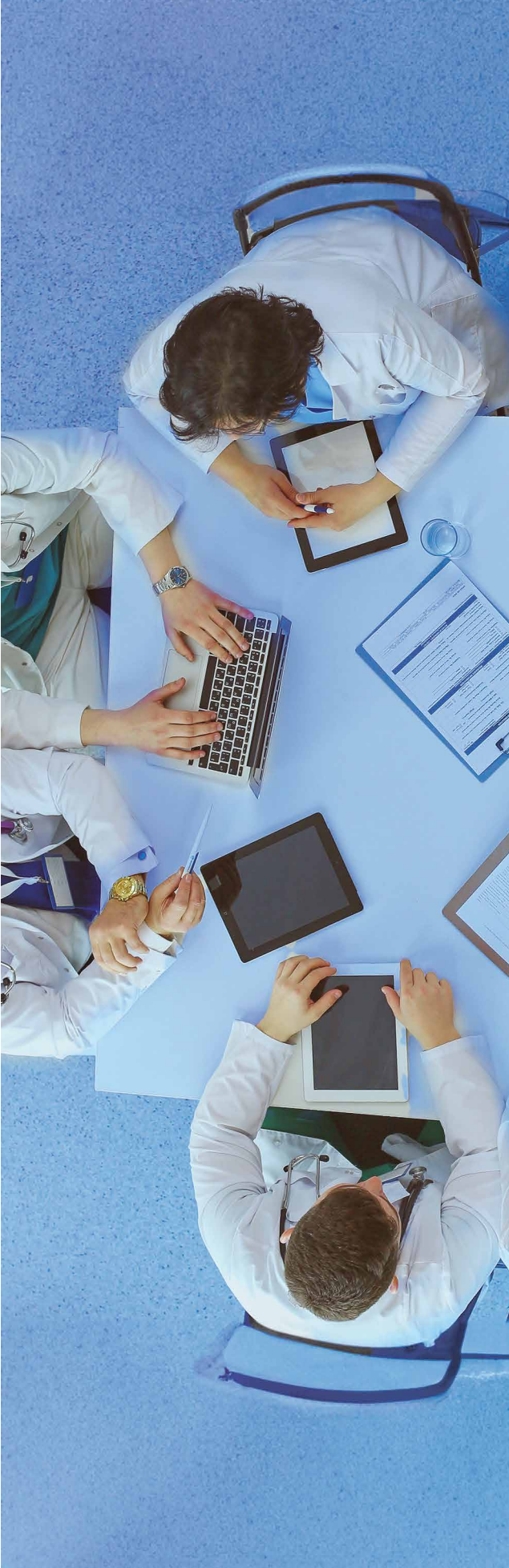

Uluslararası Vergi Gelişmelerinin Sağlık ve İlaç Sektöründe Olası Etkileri

Sağlık ve ilaç sektörü; özellikle pandemi sonrası iş modellerinde meydana gelen değişimlerin yer aldığı ve yıkıcı teknolojilerin etkin olarak kullanıldığı ve kullanımının da her daim artmakta olduğu sektörler arasında yer almaktadır. Sektörde, hastalara ve sağlık sistemlerine değer katabilecek yenilikçi iş modelleri gelişmeye devam etmektedir. Söz konusu iş modelleri hasta memnuniyetini esas almaktadır. Değişen iş modelleri ve teknoloji kullanımının artması da sektörde faaliyet gösteren Şirketlerin tedarik ve değer zincirlerinde önemli değişiklikler meydana getirmektedir.

Sektörde temel olarak dijitalleşme ile ortaya çıkan değişik iş modellerinin hasta deneyimine katacağı faydalar kadar söz konusu değişimlerin mali ve vergisel etkilerinin de değerlendirilmesi faydalı olacaktır. Özellikle uluslararası vergi gelişmelerinin yoğun olarak takip edildiği günümüzde sağlık ve ilaç sektörlerinde faaliyet gösteren Şirketlerin bu uygulamalardan nasıl etkileneceği analiz edilmelidir.

Uluslararası Vergi Gelişmeleri Nedir?

Uluslararası vergi arenasında son yıllarda en çok tartışılan konu şüphesiz dijital ekonominin nasıl vergilenmesi gerektiğidir. Sağlık ve ilaç sektöründe olduğu gibi bir çok sektörde dijitalleşme mevcut olup, “kavga” dijital ekonominin ülkelerce nasıl vergilenmesi gerektiğinden çıkmış ve OECD/G20 Matrah Aşındırması ve Kâr Aktarımı Projesi (BEPS) olarak hayat bulmuştur. BEPS çalışmaları, 2013 yılında başlamış ve 2015 yılında 15 eylem planından oluşan final raporlar yayımlanmıştır.

Ekonominin dijitalleşmesi nedeniyle ortaya çıkan BEPS, çıkış nedenini çözmekte ilk aşamada başarılı olamamıştır. Ülkelerin dijital ekonomiyi vergileme istekleri nedeniyle tek taraflı önlemler alması sonucu OECD ilave çalışmalar yapmak durumunda kalmıştır. Sonuç olarak OECD; 8 Ekim 2021 tarihinde Türkiye'nin de dahil olduğu kapsayıcı çerçeve üye ülkeleri tarafından kabul edilen ve ekonominin dijitalleşmesinden kaynaklı vergileme sorunları çözmeyi öneren 2 sütunlu bir çözüm mekanizması Bildirgesi yayımlamıştır.

İki sütunlu çözüm olarak adlandırılan OECD çalışması; Sütun 1 ve Sütun 2'den oluşmaktadır.

Sütun 1

Sütun 1, Tutar A ve Tutar B'den oluşmaktadır. Sütun 1, aslında dijital ekonomiyi hedef olsa da tüm sektörlerin dijitalleşmesi ya da bunu hedeflemesi nedeniyle tüm sektörleri kapsar hale gelmiştir. Sağlık ve ilaç sektöründe faaliyet gösteren ve kapsama giren tüm Çok Uluslu Gruplar Sütun 1 kapsamında belirli kurallara göre hesaplanacak Tutar A'yı gelir elde ettikleri ülkelere (kaynak ülke) paylaştırmak suretiyle ilgili ülke idarelerine ödeyeceklerdir.

Tutar A

Küresel cirosu 20 milyar Euro olan ve vergi öncesi kârlılığı %10'un üzerinde olan çok uluslu işletmeler elde ettikleri gelirler sebebiyle Tutar A kapsamında olacaktır. Tutar A kapsamına giren Gruplar kaynak ülkelerde vergilenebileceklerdir. Grubun 1 milyon Euro ve üzeri gelir elde ettiği ülkeler kaynak ülke olarak belirlenecektir.

Kaynak ülkeler belirlendikten sonra, Grubun vergi öncesi karının %10'unu aşan kısmının (%10'u aşan kısım) %25'i gelire dayalı bir dağıtım anahtarı kullanılarak ilgili ülkelere dağıtılacaktır.

Tutar A'nın Çok taraflı Anlaşma ile yürürlüğe girmesi beklenmektedir. Taraflar arasında mutabakat olursa Tutar A'nın 2024 yılında yürürlüğe girmesi beklenmektedir. Tutar A'nın yürürlüğe girmesi ile tüm şirketler üzerindeki dijital hizmet vergisi ve diğer benzeri tek taraflı uygulamaların kaldırılması arasında gerekli koordinasyon sağlanacaktır. İlaç ve sağlık sektörü kapsama dahildir. Ana merkezi Türkiye'de olup sektörde faaliyet gösteren ve konsolide cirosu 20 milyar üstü bir Grubun şu an itibarıyla mevcut olduğu düşünülmemektedir.

Bununla birlikte konsolide cirosu 20 milyar üstü bir Grubun iştiraki olarak Türkiye’de faaliyet gösteren sağlık ve ilaç Şirketlerinin Tutar A’dan etkilenmesi mümkündür. Bilindiği üzere Türkiye’de ilaç satışı olması için Türkiye’de bir Şirket kurarak ruhsatlandırma çalışmalarının tamamlanmış olması gerekmektedir. Ayrıca Türkiye’de eczanelerde satılması gereken ilaçların e-ticaret platformu üzerinden satılması kanuna aykırıdır ve bu nedenle yurtdışından Türkiye’ye e-ticaret kapsamında ilaç satışı mümkün olabilecek bir konu olarak gözükmemektedir. Dolayısıyla, ilaç sektörünün regülasyona tabi olması ve Türkiye’de hali hazırda kurulu bir şirket olması nedeniyle; Sütun 1 Tutar A’nın uygulanmasında Türkiye’ye Tutar A olarak düşen gelirden hali hazırda Türkiye’de ilgili iştirak tarafından elde edilen gelirin düşülmesi de dikkate alınması gerektiğinden; Tutar A uygulamasının ilaç sektörüne etkisinin diğer sektörler göre daha az olacağı düşünülmektedir. Sağlık sektöründe ise giyilebilir teknoloji/ yapay zeka gibi teknolojiler ile sunulabilen hizmetlerin özü dijitalleşme olduğu için Tutar A kapsamında değerlendirilmesi mantıklıdır.

Özetle, büyük Grupların Türkiye’de faaliyet gösteren iştirakleri için gelişmelerin takip edilmesi ve Tutar A yürürlüğe girdikten sonra uyum için neler yapılacağıının yol haritasının çizilmesi gerekmektedir.

Tutar B

Tutar B’nin uygulanması için Tutar A’da olduğu gibi bir gelir ya da karlılık sınırı bulunmamaktadır. B Tutarı, daha spesifik bir faaliyete ve bu faaliyet kaynaklı gelirlere atıfta bulunduğu için, herhangi bir kapsam sınırlamasına tabi değildir.

Tutar B; tüm sektörler için çok uluslu şirketlerin faaliyet gösterdikleri ülkelerde temel pazarlama ve dağıtım faaliyetlerinden elde edeceği ve vergilendirebileceği tutarı temsil etmektedir.

Buna göre, hangi işlemlerin temel pazarlama/dağıtım faaliyetleri olarak nitelendirileceğinin tanımlanması ve bu faaliyetlere ilişkin emsallere uygun fiyatın belirlenmesinde Model’in önerdiği basitleştirilmiş yöntemin uygulanması amaçlanmaktadır.

Tutar B’nin Türkiye’de yürürlüğe girmesi durumunda; Sağlık ve ilaç sektöründe faaliyet gösteren, özellikle ilaç sektöründe faaliyet gösteren dağıtıcı şirketlerin “temel düzeyde satış ve pazarlama faaliyetleri” gösteren bir Şirket olarak tanımlanması durumunda bu şirketlerin Türkiye’de uygulayacağı transfer fiyatlandırması yönteminin ve kar marjının önceden belirli olması söz konusu olabilecektir.

OECD’nin ilk taslak çalışmalarında ilaç sektörü özel olarak Tutar B dışında tutulmasa da, bir ülkede regülasyon faaliyetleri ile iştigal eden distribütörlerin temel düzeyde faaliyet gösterir sayılmayacağı belirtilmişti. Bu da ilaç ruhsatlandırması yapan hiçbir Şirketin Tutar B’den faydalanamayacağı anlamına geliyordu. Son düzenlemeler ışığında söz konusu açıklama değişmiş olup ilgili şirketler de temel faaliyetlerde bulunan dağıtıcı olarak değerlendirilebilecektir. Özetle, Türkiye’de faaliyet gösteren temel düzeyde dağıtım ve pazarlama faaliyeti ile iştigal eden sağlık ve ilaç şirketlerinin; transfer fiyatlandırması yöntem ve kar marjlarını OECD raporuna göre belirlemesi mümkün olacaktır.

Sütun 2: Küresel asgari kurumlar vergisi

BEPS kapsamında yürütülen iki ayaklı yaklaşımın ikinci ayağı olan Sütun 2'ye dair "Küresel Asgari Vergiye İlişkin Model Kurallar" 20 Aralık 2021 tarihinde OECD tarafından yayımlanmıştır.

Sütun 2'nin getirdiği kurallar konsolide cirosu 750 milyon üzerinde olan çok uluslu şirketleri (ÇUİ) kapsamakta ve ilgili ÇUİ'lerin asgari düzeyde bir vergiye tabi olmasını amaçlamaktadır. Buna göre, %15 oranındaki efektif kurumlar vergisi, yıllık hasılatı 750 milyon Euro'nun üzerindeki çok uluslu şirketlere uygulanacaktır.

Sütun 2 uygulanmasının amacı; Grubun her bir ülkedeki efektif vergi oranını %15 efektif vergi yüküne tamamlamaktır. Bunun sağlanması için birbirleriyle kesişen türde iki küresel vergiden kaçınmayı önleme kuralı (GloBE kuralları), iki de tamamlayıcı kural öngörülmüştür. Gelire Dâhil Etme Kuralı (Income Inclusion Rule-IRR) ve Düşük Vergilendirilen Ödeme Kuralı (Under Tax Payment Rule- UTPR) birbirlerine tampon olarak kullanılan kurallar olup; vergiye Tabi Olma (Subject to Tax Rule- STTR) ve Yurtiçi Tamamlayıcı Vergi (Domestic Top Up Tax) ise tamamlayıcı kurallardır. Temel kural olarak Gelire dâhil etme kuralının (Income Inclusion Rule ya da IIR) uygulanması önerilmektedir. Buna göre bir şirketin elde ettiği kârın bulunduğu ülkede efektif olarak %15'in altında vergilendirilmesi durumunda aradaki vergi farkının ana şirketin (ultimate parent entity), ara ana şirketin (intermediate parent entity) ya da kısmen sahip ana şirketin (partially owned parent entity) mukim olduğu ülke vergi idaresi tarafından tahsilini öngörmektedir. Bu durumda ek vergilendirme hakkı mukim ülkeye (residence jurisdiction) geçmektedir. Ancak ülkeler yerel tamamlayıcı vergi uygulayarak vergilemenin kaynak ülkede yapılmasını da sağlayabilmektedirler.

Ayrıca, ülkelerde yapılan yatırımların da dikkate alınması ve yatırıma teşvik veren sistemlerin de desteklenmesi için hesaplamalarda "esas faaliyetlere ilişkin istisna" (substance-based in carve-out) ek vergi uygulanacak matrahın dışına çıkarılmıştır. Buna göre, maddi varlıkların değerinin %8'i ve çalışanlara ait ücretlerin %10'u oranında hesaplanacak tutar Globe gelirinden istisna edilecektir.

Kapsayıcı Çerçeve üyelerinin 8 Ekim 2021 tarihli uzlaşması doğrultusunda IIR ve STTR kurallarının 1 Ocak 2023, UTPR kuralının ise 1 Ocak 2024 tarihi itibarıyla yürürlüğe girmesi üzerine çalışmaların tamamlanması hedeflenmekteydi. Nitekim bununla ilgili en önemli gelişme Avrupa Birliği (AB) üye ülkelerinin 16 Aralık 2022 tarihinde AB Sütun 2 Direktifi konusunda mutabakata varmaları olmuştur. Bu da AB Üyesi ülkelerin 31 Aralık 2023 tarihine kadar ilgili Direktifi uygulayacaklarını göstermektedir. Güney Kore de Sütun 2 ile ilgili model kurallarını iç mevzuatına ekleyen ilk ülke olmuştur. IRR ve UTPR 2024 yılından itibaren geçerli olacaktır.

Özetle tek ülkenin uygulaması bile diğer ülkeler için yeterli olan GloBe kurallarının 2023 sonu itibarıyla bazı ülkeler tarafından mevzuatlara dahil olacağını belirtmek yanlış olmayacaktır.

Türkiye'nin Sütun 2 kurallarını uygulamaya geçirmesi beklenmektedir.

Sağlık ve ilaç sektöründe faaliyet gösteren birçok Grubun Sütun 2 kapsamına girmesi beklenmektedir. Genel olarak sektörde uygulamayı ikiye ayırmak mümkündür; ana merkezi Türkiye olan ve yurtdışı yatırımı olanlar ve ana merkezi Türkiye dışında olan Türkiye'de faaliyet gösteren Şirketler.

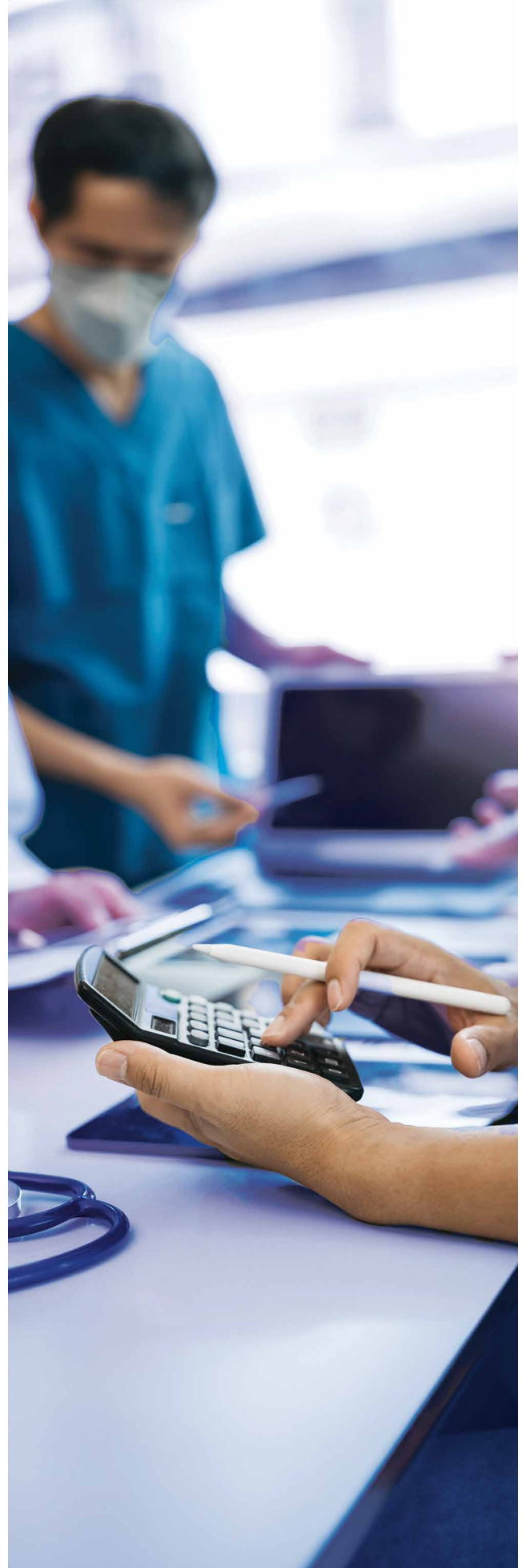
Türk merkezli Şirketlerin faaliyet gösterdikleri ülkelerde belirli kurallara göre hesaplanan Efektif Vergi Oranının (ETR) %15 altında olması durumunda bu oranı %15'e tamamlayacak ilave vergi tutarının hesabı ve bu verginin hangi ülkeye ve kim tarafından ödeneceğinin tespiti gereklidir. Aynı şekilde ana merkezi Türkiye dışında olan Türk iştiraklerin Türkiye'deki ETR'sini hesaplayıp %15 altında olması durumunda tamamlayıcı vergiyi nerede ve ne zaman beyan edileceği düşünülmelidir.

Sağlık ve ilaç sektörüne baktığımız zaman, sektörde vergi teşviklerinin önemli olduğunu görüyoruz. Bu durumun efektif vergi oranını düşürücü etkisi bulunmaktadır. Özellikle ilaç sektöründe yapılan işbirlikleri, şirket satın alma ve birleşmeleri sonucu ortaklık yapılarında meydana gelen değişiklikler de Sütun 2 kapsamında incelenmesi gereken önemli bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla sağlık ve ilaç sektöründe faaliyet gösteren Şirketlerin Sütun 2 uygulamalarından önemli ölçüde etkileneceğini düşünüyoruz. Vergi teşvik sistemlerinde de meydana gelebilecek değişiklikler sektörü etkileyebilecektir.

Sonuç

Sonuç olarak, sağlık ve ilaç sektörü uluslararası vergi gelişmelerinden en çok etkilenen sektörlerden biri olacaktır. Sütun 1 kapsamında kaynak ülke olarak Tutar A'nın Türkiye'de vergilenmesinin sağlanması, Sütun 2 kapsamında ise vergisel teşvikler nedeniyle efektif vergi oranı yüzde 15 altı olan Şirketler için tamamlayıcı verginin hesap ve takibi gerekmektedir.

Sağlık ve ilaç sektöründe önemli yeri olan vergisel teşviklerin de değişime uğraması ve efektif vergi oranını etkilemeyecek teşvik sistemlerinin gündeme alınması gerekeceğini belirtmek gerekir. Uluslararası vergi gelişmeleri ışığında, sektöre yapılacak yeni yatırımların da mevcut yatırım ortamı ve mevcut teşvikler yanında olası değişiklikler ile beraber değerlendirilmesini tavsiye ederiz.

Sağlık ve İlaç Sektöründe Sürdürülebilirlik

Dünya Sağlık Örgütü'nün anayasasında sağlık, yalnızca hastalık ya da sakatlığın olmayışı değil, beden, ruhen ve toplumsal yönden bütüncül iyi olma durumu olarak tanımlanır. Bu bağlamda sürdürülebilir sağlık; her sektörde olduğu gibi sağlık sektöründe de ancak çevresel, sosyal ve ekonomik üç sacayağının şeffaflık ilkesini benimseyerek ortaya koyulması dâhilinde başarılı sonuçlar elde edilebilir.

Sağlıklı bir hayat yaşamak ve her yaşta her kesimden insanların bu standartlara erişimini güvence altına almak için birçok hedefler belirlenmiştir. Avrupa Birliği'nin Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinde de yer aldığı gibi 2030 yılına kadar küresel sağlık risklerinin yönetiminde tehlikeli kimyasallar, hava, su ve toprak kirliliğinden dolayı insan hastalıklarının ve ölümlerinin sayısını büyük ölçüde indirgenmesi planlanmıştır. Çünkü ilaç ve sağlık sektöründe benzeri görülmemiş miktarda kimyasal, kağıt, plastik, elektrik ve su harcanmakta ve bu ürünlerin atıkları oluşmaktadır.

Hastane servisleri, cerrahi birimler ve laboratuvarlar birçok ilaç ve kimyasal kullanırken, aynı zamanda yüksek oranda çıkış suları oluşturmaktadır. Bu çıkış suları içerisinde ağır metaller, mikrobiyal kirleticiler, kan ve biyolojik örnekler ve radyoaktif bileşenler gibi evsel olmayan atıkları içermektedir. Dolayısıyla, doğrudan altyapı ve teknoloji yetersizliğinden kaynaklanan su arıtma tesislerine gönderilmekte, akabinde yüzey ve yer altı sularına ulaşmaktadır. Deniz, göl, dolaylı yoldan içme suları, tarım arazileri, fauna ve flora direkt olarak olumsuz etkilenmektedir. Bu da ekosistemin besin zincirinin en alt basamağından en üst basamağına kadar herkesi etkileyerek, salgın hastalıklara ve toplu ölümlere sebep olmaktadır.

Öte yandan, ilaç firmalarının üretimi esnasında çıkan kimyasal atıklar, su ve enerji tüketimi, plastik ve kağıt kullanımı yüksek oranda dünya nüfusunun büyüme hızına paralel olarak artış göstermektedir. İlaç endüstrisi, üretim kapasitesini her geçen gün artırmaktadır. Üretimden kaynaklı yaşanan kirlilik doğrudan çevre ve biyoçeşitliliği etkilemektedir. Fakat göz ardı edilmemesi gereken diğer bir kritik konu ise ilaç sektörünün direkt olarak biyoçeşitlilik üzerinde etkili olmasıdır. İlacın hammaddesi doğal kaynaklar kullanılarak elde edilir. Ekosistem zinciri bozulmaya başladığında ise tedarik zincirindeki akışın negatif etkilenmesi kaçınılmaz bir sonuçtur.

Bu kapsamda alınması gereken aksiyonlar mercek altına alındığında, gelişen ve değişen dünyada doğru teknolojileri kullanarak, ilaç sektörünün çevreye ve ekosisteme verdiği zararı minimize etmek gerekmektedir. Örneğin, sağlık sektöründe su ve atık su için konvansiyonel yöntemlerden çıkıp kimyasalı ayrıştıran doğru arıtma teknolojileri kullanılmalıdır. Bazı atıklar geri dönüştürülürken diğerlerinin bertarafı gerçekleştirilmelidir. Sağlık ve ilaç sektöründe kullanılan enerji yenilenebilir kaynaklardan temin edilerek, elektrik ve enerji verimliliği sağlanmalıdır. Bunun yanı sıra, ilaç firmaları ve sağlık kuruluşlarında kullanılan kâğıt ve plastiklerin geri dönüşümü ve yeniden kullanım ilkeleri benimsenmelidir. İlaç firmaları, son kullanma tarihi geçen ilaçları tüketicilerden geri toplanması konusunda sorumluluklarının bilincinde olmalıdır.

İlaç ve sağlık sektörü altında yürütülen tüm faaliyetlerde çevrenin korunması, kesintisiz iyileştirme, doğal kaynakların etkin kullanımı, kirliliğin önlenmesi ve oluşan atıkların öncelikli olarak kaynağında azaltılması ve ayrıştırılırken, atık sınıflandırması kapsamında en doğru yöntemlerle bertaraf edilmesi çevre politikalarının temelini oluşturmalıdır.

Üretim şirketleri, sürdürülebilirliğin getirdiği sorumlulukları ilk uygulayan kuruluşlar arasında yer alırken, sağlık sektörü gibi hizmet kuruluşları sürdürülebilirlik gerekliliklerini daha geç benimseye başlamıştır. En büyük hizmet sektörlerinden biri olan sağlık sektörü, bir bütün olarak ekonominin ve ülkenin sürdürülebilirlik performansı üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Bunun sebebi, sağlık kuruluşlarının yüksek miktarda enerji tüketmesidir. Örneğin ortalama bir hastane, diğer tüm ticari binalardan daha fazla toplam enerji kullanır ve metrekare başına enerji kullanımı açısından gıda perakendecilerinden sonra ikinci sırada yer almaktadır. Öte yandan, sağlık kuruluşları fazla miktarda temizlik kimyasalları kullandıkları için tehlikeli su atıklarının oluşumuna yol açarlar. Bunun yanında, anestezi için kullanılan tehlikeli kimyasallar havalandırma yoluyla havaya karışarak zararlı emisyonların oluşmasına neden olabilmektedirler.

Bunlara ek olarak, sağlık kuruluşları ve hastaneler toplum üzerinde hayati öneme sahiptir. Şöyle ki; sağlık kurumlarında insan ilişkileri ön planda yer aldığı için sağlık sektörünün çalışanları toplumu doğrudan etkiler. Ek olarak, sağlık hizmetlerinin erişilebilirliği ve yoğunluğu, toplumun ve yaşam kalitesi üzerinde etkisi olan önemli bir olgudur.

Bununla birlikte, sağlık sektöründe sürdürülebilirliği etkin bir şekilde uygulamak azımsanamayacak zorlukları da beraberinde getirmektedir. Sağlık sektörü komplike ve hızla değişen dinamiklere sahip olan sektörlerden biridir. Ayrıca, ilaç ve uygulama sistemleri sürekli olarak yeni teknik ve teknolojilerle değişim ve dönüşüm süreçlerine tabii tutulmaktadır. Sağlık kuruluşlarının yönetim kadrosu, eş zamanlı olarak maliyet verimliliği, hasta güvenliği ve hizmet kalitesini iyileştirme baskısıyla karşı karşıya kalmaktadır. Başka bir deyişle, sağlık hizmetlerinin sürdürülebilirliği, hasta bakımının kalitesini korurken aynı anda birçok faaliyete dokunmaktadır (Tamer, 2020).

Ek olarak, eğer bir sağlık kuruluşunun veya hastanenin altyapısı yetersizse, yani uyumsuz ve bakımı mümkün olmayan binaları ile uyumlu olmayan tasarımından sebep, sadece çalışanlar değil, hastaların ve ailelerinin de memnuniyetsizliğine yol açabilir. Ayrıca, sağlık hizmetlerinin sunulduğu fiziki tesisler de sürdürülebilirlik süreçlerinde önemli rol oynamaktadır. Hastane konseptine uygun bir şekilde tasarlandığında, hastanenin iç ortamı iyileşmeyi, verimli performansı, etkili eylemleri, güvenli davranışı ve olumlu sonuçları geliştirebilir. Bu doğrultuda, daha önce yapılan çalışmalarda hastane tasarımının; sağlık hizmetlerindeki klinik sonuçları ve personel performansını etkilediğini belirtmiştir.

Bu nedenle, hastane tasarımı sürdürülebilir ve iyileşmeye, yani sağlığa kavuşmaya giden yolda katalizörlük görevini üstlenmelidir. Sürdürülebilir bir yapının bakımı kolaydır ve tüm paydaşların çeşitli ilgi ve ihtiyaçlarına uyum sağlaması adına çevresel, sosyal ve ekonomik alanlarda işlevsel ve nitelikli olabilir. Yeni ve modern bir yaklaşım sosyal sürdürülebilirliği gözetmekle beraber hasta ve çalışan memnuniyetine de odaklanır (Tamer, 2020). Böylelikle, hastane tasarımının, hastaların ve personellerin ihtiyaçlarını ve tercihlerini göz önünde bulundurmasını gerektirir. Diğer bir deyişle, sürdürülebilir hastane binaları; kullanıcıların, personelin ve hastaların sağlık, güvenlik ve konforunu sağlamak için gereken hassasiyeti göstermekten ve maddi kaynakları kullanmaktan ödün vermemelidir. Özetle, sürdürülebilirlik gereksinimlerini anlamak ve oluşturduğu sorumlulukları yönetsel açıdan uygulamak sağlık kuruluşları için de artık bir zorunluluk ve vazife olarak algılanmalıdır.

Sağlık ve ilaç sektöründe faaliyet gösteren küresel firmalar sürdürülebilirliğe önem vermektedir ve politikalarını bu doğrultuda şekillendirmektedir. Aşağıdaki tabloda Netcare, Pfizer, CVS, McKesson ve Amerisource-Bergen'in sürdürülebilirlik uygulamalarının karşılaştırması yer almaktadır.

Sürdürülebilirlik Yönetişimi	Netcare	Pfizer	CVS	McKesson	Amerisource Bergen	Gözlemler
Sürdürülebilirlik Komitesi: Şirketin sürdürülebilirlik konularında karar almaktan sorumlu yönetim kurulu veya üst yönetim düzeyinde komitesi var mı?						Tüm şirketler, sürdürülebilirlik stratejisini formüle etmekten ve/veya onaylamaktan sorumlu sürdürülebilirlik komitelerine sahiptir. Bazı şirketler, sürdürülebilirlik komitesi bünyesinde öncelikli konulara adanmış alt komitelere veya çalışma gruplarına sahiptir. Komite üyeleri tüm ana iş fonksiyonlarını temsil etme eğilimindedir.
Paydaş Katılımı: Şirket paydaşlarıyla nasıl etkileşim kurduğunu açıklıyor mu?						Şirketler paydaşlarıyla etkili bir iletişim mekanizması kurmuş olup onların ESG önceliklerini dinlemek ve eylemlerini bu önceliklere göre şekillendirmektedir.
Sürdürülebilirlik Teşvikleri: Üst yönetim ücretleri sürdürülebilirlik hedefi/performansı ile bağlantılı mı?						Kuruluşlar, sürdürülebilirlik hedeflerine ulaştığında veya performanslar hedefe ulaşma yönünde ilerliyorsa, üst yönetimdeki çalışanlar bu ölçütlere bakılarak bir teşvik almaktadır. Bazı kuruluşlarda performanslar kurum içi ESG puanlaması yapılarak takip edilir.
Politika ve Prosedürler						Gözlemler
Sürdürülebilirlik Politikası						Kuruluşlar sürdürülebilirlik konularına ilişkin rolleri, sorumlulukları ve politikaları ana hatlarıyla belirleyen sürdürülebilirlik yönetim sistemlerine sahiptir. Odak noktaları ve sektör özelinde yoğunlaştıkları alanlarla ilgili olarak bulunduran politikalarda farklılıklar gözlemlenmiştir. Politikalar, genellikle Yönetim Kurulu olmak üzere en yüksek yönetim organları tarafından belirlenir ve onaylanır.
Su Verimliliği Politikası						
Enerji Verimliliği Politikası						
Sürdürülebilir Satın Alma Politikası						
Çevre Yönetim Sistemleri						
İş Sağlığı ve Güvenliği Politikası						
İnsan Hakları Politikası						
Yolsuzlukla Mücadele Politikası						

Avrupa Birliği tarafından belirlenen Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri, 2030 yılına kadar kirlilikten kaynaklanan insan hastalıklarını ve ölümlerini azaltmayı amaçlamaktadır. İlaç ve sağlık sektörleri kimyasal, kâğıt, plastik, elektrik ve su kullanımının yanı sıra ağır metaller, mikrobiyal kirleticiler gibi evsel olmayan atıkların üretimi yoluyla su kirliliğine sebep olmaktadır. Bu sektörlerin olumsuz etkilerini en aza indirmek için yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımı, sektöre uygun katı atık ve atık su arıtma metotlarının kullanılması gerekmektedir.

Çevresel sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi için hastaneler, doktorlar ve hastane paydaşları arasında işbirliği ve paydaş katılımı önemlidir. Ortak projeler geliştirilerek, en iyi uygulamaların paylaşılması ve sürdürülebilirlik konusunda ortak hedeflere ulaşılabilmektedir. Aynı zamanda, ilgili kurumlar ve yetkililerle işbirliği yaparak, çevresel politika ve düzenlemelerin geliştirilmesine katkıda bulunulabilir. Kolektif bilinçten hareketle; hastaneler, çevreye duyarlı ilaçları tercih etmeli ve sürdürülebilirlik ilkesine uygun şekilde ilaç tedariki yapmalıdır. Bu, çevreye zararlı kimyasal içermeyen, geri dönüştürülebilir ambalajlarda sunulan ve enerji tasarrufu sağlayan ilaçların kullanılması anlamına gelir.

Bunlara ek olarak, hastaneler, doktorlar ve hastane paydaşları, çevresel sürdürülebilirlik konusunda eğitim programları ve farkındalık kampanyaları düzenlemelidir. Çalışanların çevresel etkiler hakkında bilinçlenmesi ve sürdürülebilirlik uygulamalarına aktif olarak katılımı sağlanmalıdır. Aynı zamanda, hastalar ve toplum da çevresel konular konusunda bilgilendirilmeli ve bilinçlendirilmelidir. Hastaneler, çevre dostu ve sürdürülebilir tıbbi malzemelerin kullanımını teşvik etmelidir. Bu, tek kullanımlık malzemelerin uygun şekilde geri dönüştürülmesi veya yeniden kullanılabilir malzemelerin tercih edilmesi gibi uygulamaları içerir. Aynı zamanda, tıbbi malzeme tüketiminin azaltılması ve daha sürdürülebilir alternatiflerin araştırılması da önem arz etmektedir.

Genel olarak, sürdürülebilir sağlık, bireylerin ve toplumun bir bütün olarak refahı için çok önemlidir. Sağlık hizmeti sağlayıcıları, ilaç şirketleri, politika yapımcılar ve kamu dâhil olmak üzere tüm paydaşların iş birliğini gerektirmektedir.

Sağlık ve İlaç Sektöründe Çevresel Faktörler

Sağlık sektörü ve ilaç endüstrisi insan ve toplum sağlığında çok kritik bir rol oynar. Ancak, çevresel etkileri de çok yüksektir. Çünkü ilaç ve sağlık sektöründe benzeri görülmemiş miktarda kimyasal, kağıt, plastik, elektrik ve su harcanmaktadır ve bu ürünlerin atıkları çıkmaktadır. Avrupa Birliği'nin Avrupa Yeşil Mutabakatı'nda yer aldığı üzere 2030 yılına kadar küresel sağlık risklerinin yönetiminde tehlikeli kimyasallar, hava, su ve toprak kirliliğinden kaynaklanan hastalıkların ve ölümlerin sayısını büyük ölçüde azaltılması planlanmıştır ve bu bağlamda aksiyon planları oluşturulmuştur.

Avrupa Birliği tarafından belirlenen Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri, 2030 yılına kadar kirlilikten kaynaklanan insan hastalıklarını ve ölümlerini azaltmayı amaçlamaktadır. İlaç ve sağlık sektörleri kimyasal, kâğıt, plastik, elektrik ve su kullanımının yanı sıra ağır metaller, mikrobiyal kirleticiler gibi evsel olmayan atıkların üretimi yoluyla su kirliliğine sebep olmaktadır. Bu sektörlerin olumsuz etkilerini en aza indirmek için yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımı, sektöre uygun katı atık ve atık su arıtma metotlarının kullanılması gerekmektedir.

Çevresel sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi için hastaneler, doktorlar ve hastane paydaşları arasında işbirliği ve paydaş katılımı önemlidir. Ortak projeler geliştirilerek, en iyi uygulamaların paylaşılması ve sürdürülebilirlik konusunda ortak hedeflere ulaşılması sağlanabilir. Aynı zamanda, ilgili kurumlar ve yetkililerle işbirliği yaparak, çevresel politika ve düzenlemelerin geliştirilmesine katkıda bulunulabilir. Kolektif bilinçten hareketle; hastaneler, çevreye duyarlı ilaçları tercih etmeli ve sürdürülebilirlik ilkesine uygun şekilde ilaç tedariki yapmalıdır. Bu, çevreye zararlı kimyasal içermeyen, geri dönüştürülebilir ambalajlarda sunulan ve enerji tasarrufu sağlayan ilaçların kullanılması anlamına gelir.

Bunlara ek olarak, hastaneler, doktorlar ve hastane paydaşları, çevresel sürdürülebilirlik konusunda eğitim programları ve farkındalık kampanyaları düzenlemelidir. Çalışanların çevresel etkiler hakkında bilinçlenmesi ve sürdürülebilirlik uygulamalarına aktif olarak katılımı sağlanmalıdır. Aynı zamanda, hastalar ve toplum da çevresel konular konusunda bilgilendirilmeli ve bilinçlendirilmelidir. Hastaneler, çevre dostu ve sürdürülebilir tıbbi malzemelerin kullanımını teşvik etmelidir. Bu, tek kullanımlık malzemelerin uygun şekilde geri dönüştürülmesi veya yeniden kullanılabilir malzemelerin tercih edilmesi gibi uygulamaları içerir. Aynı zamanda, tıbbi malzeme tüketiminin azaltılması ve daha sürdürülebilir alternatiflerin araştırılması da önem arz etmektedir.

Genel olarak, sürdürülebilir sağlık, bireylerin ve toplumun bir bütün olarak refahı için çok önemlidir. Sağlık hizmeti sağlayıcıları, ilaç şirketleri, politika yapımcılar ve kamu dâhil olmak üzere tüm paydaşların iş birliğini gerektirmektedir.

Karbon salımı

Hastaneler, hasta bakım evleri, klinikler, ameliyathaneler, laboratuvarlar ve ilaç üretiminde yüksek miktarda enerji tüketilir. Bu enerjinin yenilenebilir kaynaklardan sağlanmadığı durumlarda, karbon salımı oldukça yüksektir.

Atık üretimi

Sektörde yüksek miktarda katı atık ve atık su üretilmektedir. Hastaneler, laboratuvarlar, kliniklerdeki hizmet süreçlerinde hijyen sebebiyle çok fazla tek kullanımlık plastik, tekstil ve kağıt kaynaklı atık oluşmaktadır. İlaç firmalarının üretiminde ortaya çıkan kimyasal atıklar, plastik ve kağıt kullanımı dünya nüfusunun büyüme hızına denk olarak artmaktadır.

Hastane servisleri, cerrahi birimler ve laboratuvarlar birçok ilaç ve kimyasal kullanmakta ve önemli miktarda atık su oluşturmaktadır. Bu çıkış suları ağır metaller, mikrobiyal kirleticiler, kan ve biyolojik örnekler, radyoaktif bileşenler gibi evsel olmayan atıklar içermektedir. Alt yapı eksiklikleri ve teknolojik yetersizlikler sebebiyle, bu atık sular doğrudan veya dolaylı olarak yüzey ve yer altı sularına ulaşabilmektedir. Deniz, göl, dolaylı yoldan içme suları, tarım arazileri, fauna ve flora direkt olarak etkilenmektedir. Bu da ekosistemin besin zincirinin en alt basamağından en üst basamağına kadar herkesi etkilemektedir.

Su tüketimi

Sektörde, ilaç üretimi, hasta bakımı, hijyen sağlamak gibi süreçler sebebiyle yüksek miktarda su tüketilmektedir. Özellikle su kaynağının sınırlı olduğu dönemlerde ve alanlarda sektörün su ihtiyacı yerel kaynaklar üzerinde baskı yaratabilir.

Kimyasal kirlenme

İlaç üretiminde, hasta bakımı ve laboratuvarlarda kullanılan kimyasallar, süresi geçen veya kullanılmadan atık haline gelen ilaçlar kimyasal kirlilik yaratmaktadır. Bu kimyasallar suya, toprağa ve havaya karışarak insan ve diğer canlıların hayatını tehdit edebilmektedir.

Biyoçeşitlilik Kaybı ve Ormansızlaşma

İlaç, sağlık ekipmanları ve kullanılan tek seferlik ürünlerin üretimi önemi ölçüde doğal kaynak gerektirmektedir. İlaçların temel hammaddeleri doğadan gelmektedir ve ilaç endüstrisinin üretim kapasitesi her geçen gün artmaktadır. Bu da doğrudan çevre ve biyoçeşitliliği etkilemektedir. Bazı ilaçların hammaddesi olarak kullanılan bitkilerin üretimi ormanları tehdit etmektedir.

Öte yandan ilaç sektörü doğrudan biyoçeşitlilik kaybı riskinden doğrudan etkilenmektedir. Biyoçeşitlilik kaybı sektörün tedarik zincirinin akışını da bozacaktır.

Sağlık ve ilaç sektörünün çevreye ve ekosisteme verdiği zararı en aza indirmesi yeni teknolojilerin kullanılması, süreçlerin optimize edilmesi ve kaynak kullanımını daha verimli hale getirmesi ile mümkün olabilir.

Hastana ve hasta bakımevlerinin yeşil binalar olarak tasarlanması önemli bir fark yaratacaktır. Su ve atık su için konvansiyonel yöntemlerden çıkıp kimyasalı ayıran gelişmiş arıtma teknolojileri kullanılmalıdır. Bir hastane doğru bir şekilde tasarlandığında, hastanenin iç ortamı iyileşmeyi, verimli performansı, etkili eylemleri, güvenli davranışı ve olumlu sonuçları geliştirebilir. Bu doğrultuda daha önce yapılan çalışmalarda hastane tasarımının; sağlık hizmetlerinde klinik sonuçları ve personel performansını etkilediği gösterilmiştir.

Mümkün olduğunca çok atığın geri dönüştürülmesi gerekmektedir. Sağlık ve ilaç sektörünün enerji ihtiyacı yenilenebilir kaynaklardan karşılanmalıdır. Öte yandan, enerji verimliliği sağlanmalıdır. Bunun yanı sıra, ilaç firmaları ve sağlık kuruluşları plastik kullanımını ve ambalaj atıklarını mümkün olduğunca azaltmalı, kullanılan kağıt ve plastikleri geri dönüştürerek tekrar kullanımını sağlamalıdır. Tarihi geçen ilaçların toplanması ve gerekli teknolojilerle geri kazandırması önemlidir.

İlaç ve sağlık sektöründe yürütülen tüm faaliyetlerde çevrenin korunması, sürekli iyileştirme, doğal kaynakların etkin kullanılması, kirliliğin önlenmesi oluşan atıkların öncelikli olarak kaynağında azaltılmasını ve ayrıştırılmasını, geri dönüşüme kazandırılmasını ve en uygun yöntemlerle bertaraf edilmesini çevre politikalarının temelini oluşturmalıdır.

Sağlık ve İlaç Sektöründe Sosyal Sürdürülebilirlik

Sağlık ve ilaç sektöründe sosyal sürdürülebilirlik, yerel topluluklar üzerinde kurumsal sorumluluk gerektirirken, kârlılık beklentisi de gütmektedir. İlaçlar ve hizmetlerin kârlılığı ile fiyatlandırılmasının, pazara erişiminin, tedarik zincirlerinin kalitesinin, Ar-Ge uygulamalarının, ilaç geliştirmenin arasında bir denge kurulmalıdır ve bu konuların dikkatli bir analizi gerekmektedir. İlaç şirketleri, yeni hastalıkların kaynaklarını anlamak ve tedavi yöntemleri geliştirmek için daha fazla Ar-Ge çalışması yapmalıdır. Yeni hastalıkların kökenini ve yayılma mekanizmalarını anlamak, önleyici tedbirlerin ve etkili tedavi yöntemlerinin geliştirilmesinde yardımcı olabilir.

Hastalık, sadece tıbbın değil, aynı zamanda sosyal bilimlerin ve özellikle sosyolojinin de incelediği bir konudur. Sağlık ve hastalık, bireylerin ve toplumun sosyal, ekonomik ve kültürel faktörlerle etkileşim içinde olduğu karmaşık bir ilişki ağıyla bağlantılıdır. Sağlık sosyolojisi, hastalığın toplumsal kökenlerini ve sağlığın sosyal belirleyicilerini anlamayı amaçlar. Toplumda sağlığı etkileyen sosyal, ekonomik ve çevresel faktörlerin analizi sağlık politikalarının ve hizmetlerinin şekillendirilmesinde büyük önem taşır. Sosyal sınıf, etnik köken, cinsiyet, yaşam tarzı, eğitim düzeyi ve sosyal destek gibi faktörler, sağlık sonuçlarını ve sağlık hizmetlerine erişimi etkileyebilir. Sağlık sosyolojisi, sağlık eşitsizliklerini anlamak, sağlık hizmetlerinin toplumsal adalet ve eşitlik prensipleriyle uyumlu olmasını sağlamak ve sağlık hizmetlerine ulaşımı iyileştirmek için stratejiler geliştirmeyi amaçlar. Bu şekilde, sağlık ve ilaç sektöründe sosyal sürdürülebilirlik için sağlık sosyolojisi alanının dikkate alınması ve toplumsal kökenlere odaklanması büyük önem taşır. İnsan hakları, çeşitlilik ve kapsayıcılık, sağlık ve güvenlik toplumsal etki konularını kapsayan bir alandır. Aynı zamanda, insanlara ve toplumlara yönelik faaliyetlerde yüksek standartları sürdürmek karlılık ve hukuk açısından önemli olduğu için bir risk itibarıdır.

GlobalData'nın sektör profesyonelleriyle yaptığı ve 133 katılımcının olduğu ankette, katılımcıların %49'u sağlık ve güvenlik, %26'sı insan hakları konularını sağlık sektörünün karşı karşıya olduğu en kritik sosyal sorunlar olarak belirlemiştir. Sağlık ve güvenlik açısından, kuruluşlar çalışanlarını, müşterilerini ve tedarikçilerini fiziksel ve ruhsal tehditlerden korumakla yükümlüdür. Şirketlerde sağlık ve güvenliği iyileştirmek için atılabilecek birçok adım vardır. Öncelikle, sağlık ve güvenlik sorunlarını en aza indirmek için müşteri şikâyet ve taleplerine verilen yanıt süresi ve kalitesi iyileştirilmelidir. Ürün süreçleri açısından, İyi Üretim Sürecine (GMP) bağlılık, ilaçların ve tıbbi cihazlar en yüksek kalite standartlarına uygun olarak üretilmelidir. Kalite standartlarına uyum, müşterilere yönelik riskleri asgariye indirir ve çalışanların üretim aşamasında güvende olmasını sağlar. İnsan haklarının usulüne uygun bir şekilde sağlanması adına, sağlık hizmetlerinin temel bir hak olduğu dünya çapında kabul edilmektedir, bu anlayışın ışığında yerel ve küresel düzenlemeler yürürlüğe girmiştir.

Buna rağmen, sektörde çocuk işçiliği, yerli halkın düzeninin bozulması, kişisel verilerin ihlali, enflasyona yeni düşen ücretler, vatandaşlık haklarından yoksunluk yer almaktadır. Ayrıca, ilaç firmaları, gelişmiş sağlık hizmetlerine ve son teknoloji ilaçlara sınırlı erişimi sebebiyle birçok topluluğun yetersiz hizmet alması gibi sorunları mercek altına almakta önemli rol oynayabilir.

Sağlık hizmetlerine ve ilaçlara erişim, birçok faktörden etkilenebilir dolayısıyla da bu durum sağlık hizmetlerine ulaşım konusunda eşitsizliklere yol açabilir. Gelir ve sosyal statü, coğrafi konum ve sağlık altyapısının dağılımı gibi etkenler, sağlık hizmetlerine ulaşımın eşitsizliğine katkıda bulunabilir. Özellikle, kırsal bölgelerde yaşayanlar, dezavantajlı gruplar ve maddi durumu zayıf olan bireyler, sağlık hizmetlerine erişim konusunda daha fazla zorlukla karşılaşabilirler. Sağlık hizmetlerine erişim konusundaki eşitsizlikleri gidermek için çeşitli stratejiler benimsenebilir.

Kırsal bölgelerde sağlık merkezlerinin ve uzmanların sayısının artırılması, sağlık hizmetlerine ulaşımı kolaylaştırmak için etkili bir adımdır. Aynı zamanda maddi durumu zayıf olan bireyler için sağlık hizmetlerinin maliyetinin düşürülmesi, sağlık hizmetlerine erişimdeki eşitsizlikleri azaltabilir. Yeni teknolojilerin kullanımı, tele-sağlık ve dijital sağlık çözümleri gibi, sağlık hizmetlerine uzaktan erişimi kolaylaştırabilir ve sağlık hizmetlerinin daha geniş bir kitleye ulaşmasını sağlayabilir.

İlaç şirketleri için sosyal alandaki ana hedeflerden bir tanesi de klinik deneylerde katılımcılar arasındaki çeşitliliği sağlamaktır.

İlaç tedavileri farklı sağlık ve sosyal statüdeki insanlarda test edilmezse, o insanların ilaçtan yararlanma olasılığı düşmektedir, bu nedenle ayrımcılığa maruz kalan grupların sağlık hizmetlerine erişimi kısıtlanabilir. Birçok ilaç şirketi, herkese eşit erişim sağlamak amacıyla çeşitlilik ilkesini faaliyetlerinin her noktasına yerleştirmektedir. Bunlara ek olarak, sağlık ve ilaç şirketlerinin sosyal fayda sağlayabileceği bir diğer alan ise ürün güvenliğidir. İlaç ve cihazların doğru zamanda, doğru hastada ve doğru şekilde kullanılması büyük önem taşımaktadır.

Cihaz ve diğer tıbbi ürünler için tedarik zincirinin yetersizliklerinin önüne geçilmelidir. Örneğin, Covid-19 aşısının uygun fiyatlı ya da ücretsiz olması ve hızlı bir zamanda paylaşılması adil sağlık hizmetinin önemini vurgulamıştır. Buna rağmen, milyonlarca insana aşılar erişim konusunda mağduriyet yaşamıştır. Bu nedenle ilaçların ve hizmetlerin, herkes tarafından erişilebilirliği sağlanması, ilgili sektördeki en öncelikli sosyal konudur.

Öte yandan, dezavantajlı gruplar, sosyal ve ekonomik açıdan dezavantajlı olan gruplar, sağlık hizmetlerine erişim konusunda daha fazla zorlukla karşılaşabilirler. Bu durum, sağlık sonuçları üzerinde olumsuz etkilere yol açabilir. Örneğin, düşük gelirli bireylerin sağlık hizmetlerine ulaşımının sınırlı olması, sağlık sorunlarının daha ileri aşamalarda tespit edilmesine ve tedaviye erişimin gecikmesine neden olabilir. Eşitlikçi sağlık politikaları, sağlık hizmetlerine erişimdeki eşitsizlikleri azaltmak için önemlidir.

Bu politikaların tasarlanması ve uygulanması, toplumun sağlık refahını artırabilir. Örneğin, dezavantajlı gruplara yönelik özel programlar ve hizmetler geliştirilebilir. Ayrıca, sağlık hizmetlerine erişimi kolaylaştıran politikaların benimsenmesi, toplumun genel sağlık düzeyini yükseltebilir.

Sektördeki iyi uygulamalara bakıldığında, ilaç şirketleri, topluluk sosyal yardım programlarının sayısı hızla artmaktadır. Ayrıca, veri gizliliği norm haline gelmektedir. Global bir iyi uygulama olarak, bir ilaç şirketi olan Datwyler, köylerde yaşayan toplulukları desteklemekte, yeni bina ve altyapının düzenli temizliği ve bakımıyla ilgilenmekte, su tasarrufu ve hijyen konularını vurgulamayan öğretim programları sunmaktadır.

Çalışan gelişimi ve toplum farkındalığını artırma kapsamında, yerel ve küresel şirketler, çalışanları için çeşitlilik ve kapsayıcılık ilkelerini temel alan meslek kollarına ve işyerlerine yönelik talebi artırma konusunda kararlılıklarını dile getirmişlerdir. Ek olarak, çalışanlarının mesleki gelişim hedeflerini nasıl desteklediklerine ilişkin kamuya yapılan birçok açıklamada, mentorluk programları, eğitim programları ve kariyer geliştirme programları hakkında ayrıntılar verme eğilimindedir.

Sağlık ve İlaç Sektöründe Yönetişim

En büyük hizmet sektörlerinden biri olan sağlık sektörü, bir bütün olarak ekonominin sürdürülebilirlik performansı üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Çevresel etkisi yüksek olan sektör, toplum ve birey refahını doğrudan etkilemektedir. Sağlık hizmetlerinin erişilebilirliği ve yoğunluğu, bireylerin yaşam kaliteleri için önemli olduğu kadar kalkınmanın da önemli göstergeleridir.

Bununla birlikte, sağlık sektöründe sürdürülebilirliği etkin bir şekilde uygulamak benzersiz bir zorluk oluşturmaktadır. Bu sektör en karışık ve hızla değişen sektörlerden biridir. Ayrıca ilaç ve uygulama sistemleri sürekli olarak yeni teknikler ve teknolojilerle değiştirilmekte ve geliştirilmektedir.

Sağlık kuruluşlarının yöneticileri eş zamanlı olarak maliyet verimliliği, hasta güvenliği ve kaliteyi iyileştirme baskısı altındadır. Başka bir ifadeyle, sağlık hizmetlerinin sürdürülebilirliği, hasta bakımının kalitesini korurken aynı anda birçok faaliyete dokunmaktadır.

Sektördeki kurumların şeffaf, hesap verilebilir ve izlenebilir olması ve sürdürülebilirlik performansını destekleyecek bir yönetim yapısı oluşturması önemlidir. Sağlık hizmeti ve ilaç sektörlerinde yönetim, bu sektörlerdeki operasyonları, yönetimi ve karar vermeyi yöneten sistemler, politikalar ve süreçleri ifade eder.

Hasta güvenliği ve bakım kalitesi

Etkili bir yönetim yapısında, hasta güvenliği ve bakım kalitesi temel unsurdur. Yüksek hasta güvenliği ve bakımı standartlarını sürdürmek için sağlık hizmeti sağlayıcılarının ve ilaç üreticilerinin uyması gereken yönetmelikler, yönergeler ve standartlar oluşturulmalı ve bilgilendirmeler yapılmalıdır. Klinik yönergeler, protokoller ve kalite güvence programları gibi yönetim mekanizmaları, sağlık hizmetlerinin ve farmasötik ürünlerin güvenli, etkili ve yüksek kalitede olmasını sağlamaya yardımcı olmaktadır.

Etik ve şeffaf karar verme

Sağlık hizmeti ve ilaç sektörlerinde yönetim, etik karar vermeyi ve şeffaflığı teşvik edecek şekilde kurgulanmalıdır. Kurumlar karar verme süreçleri, çıkar çatışması yönetimi ile finansal veriler, sürdürülebilirlikle ilgili vb bilgilerin açıklanması için net politikalar ve prosedürler oluşturmalıdır.

Etik karar verme, sağlık hizmeti sağlayıcılarının ve ilaç üreticilerinin hastaların çıkarlarına en uygun şekilde hareket etmelerini, çıkar çatışmalarından kaçınmalarını ve operasyonlarında şeffaflığı korumalarını sağlamaktadır.

Yasa ve yönetmeliklere uyum

Kurumlar süreçlerinin yürürlükteki yasa, yönetmelik ve standartlara %100 uyumlu olduğundan emin olmak üzere gerekli iç kontrol mekanizmalarını oluşturmalıdırlar. Ayrıca endüstri standartları ve en iyi uygulamalara uygun hareket edilmesi de sağlanmalıdır.

Kaynak tahsisi ve mali yönetim

Yönetim mekanizmaları, sağlık hizmeti ve ilaç sektörlerinde kaynak tahsisi ve mali yönetimde çok önemli bir rol oynamaktadır. Bu kaynakların verimli ve etkili bir şekilde tahsis edilmesini ve mali yönetimin şeffaf ve hesap verebilir olmasını sağlamak için bütçeleme, mali raporlama ve denetimi içermektedir. Uygun kaynak tahsisi ve finansal yönetim, sağlık hizmetlerinin uygun maliyetli bir şekilde sunulmasına ve ilaç üreticilerinin sürdürülebilir şekilde çalışmasına ve finansal yükümlülüklerini yerine getirmesine yardımcı olmaktadır.

Risk yönetimi

Risk yönetimi hasta güvenliği, ürün kalitesi, finansal sürdürülebilirlik, iklim ve biyoçeşitlilik kaybı gibi ESG riskleri ile diğer ilişkili risklerin tanımlanmasını ve yönetilmesini içermektedir. Risk değerlendirme, izleme ve azaltma stratejileri gibi risk yönetimi mekanizmaları, potansiyel riskleri önemli sorunlar haline gelmeden önce belirlemeye ve ele almaya yardımcı olarak olumsuz etkileri en aza indirmektedirler.

Paydaş katılımı

Etkili yönetim, hastalar, sağlık hizmeti sağlayıcıları, ilaç üreticileri, düzenleyiciler ve kamuoyu dâhil olmak üzere paydaşların katılımını içerir. İstişareler, geri bildirim mekanizmaları ve karar verme süreçlerine katılım gibi paydaş katılım mekanizmaları, farklı bakış açılarının dikkate alınmasına ve önceliklerin daha kapsayıcı ve katılımcı bir şekilde belirlenmesini sağlamaktadır.

Sosyal sorumluluk

Sağlık hizmetleri ve ilaç üretimi, dağıtım süreçlerinin çevresel, sosyal ve ekonomik etkilerinin dikkate alınmalı ve olumsuz etkilerin en aza indirilmesi için önlemler alınmalıdır. Sosyal sorumluluk, sağlık hizmetlerine erişim, ilaçların karşılanabilirliği ve sağlık kaynaklarının adil dağılımı gibi konuları ele almayı kapsamaktadır.

Sürdürülebilir Bina Yönetimi

Bir sağlık kuruluşunun veya hastanenin altyapısı yetersizse, yani uyumsuz ve bakımı mümkün olmayan binaları ile uygun olmayan tasarımı sadece çalışanların memnuniyetsizliğine sebep olmakla kalmamakta, hizmet kalitesini de düşürebilmektedir. Sağlık hizmetlerinin sunulduğu fiziki tesisler sürdürülebilirlik sürecinde önemli rol oynamaktadır. Çünkü bir hastane doğru bir şekilde tasarlandığında, hastanenin iç ortamı iyileşmeyi, verimli performansı, etkili eylemleri, güvenli davranışı ve olumlu sonuçları geliştirmektedir. Sürdürülebilir hastane binaları; kullanıcıların, personelin ve hastaların sağlık, güvenlik ve konforunu sağlamalıdır.

Kaynakça

Sağlık Trendleri:

- KPMG. (2023). Healthcare Horizons: The next big things in healthcare. Retrieved from <https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/xx/pdf/2023/01/healthcare-horizons.pdf>
- WHO Global Observatory for eHealth. (2010) Telemedicine: opportunities and developments in Member States: report on the second global survey on eHealth. World Health Organization. <https://apps.who.int/iris/handle/10665/44497>
- Centers for Medicare & Medicaid Services. (2021). Connected care. Retrieved from <https://www.cms.gov/About-CMS/Story-Page/connected-care>
- Telemedicine: What Is It and How Can It Help You?" Mayo Clinic. Accessed March 24, 2023. <https://www.mayoclinic.org/healthy-lifestyle/consumer-health/in-depth/telemedicine/art-20044878>.

İlaç trendleri:

- Cumbers, J. (2021, May 19). The COVID-19 Pandemic Has Dramatically Changed How Biopharma Does Business. Forbes. Retrieved from <https://www.forbes.com/sites/johncumbers/2021/05/19/the-covid-19-pandemic-has-dramatically-changed-how-biopharma-does-business/?sh=63fd08b745da>
- Delagrée, L. (2021, April 26). Business Model Transformation in the Pharmaceutical Industry. LinkedIn. <https://www.linkedin.com/pulse/business-model-transformation-pharmaceutical-industry-delagr%C3%A9e/>
- KPMG. (2023). Digital Therapeutics in Pharma: It's time to think big. Retrieved from <https://spo-global.kpmg.com/sites/GO-OI-INF-ThoughtLeadership/SiteAssets/Forms/AllItems.aspx?id=%2Fsites%2FGO%2DOI%2DINF%2DThoughtLeadership%2FSiteAssets%2FSitePages%2FDigital%2DTherapeutics%2Din%2DPharma%2D%2DIt%2C%2B4s%2Dtime%2Dto%2Dthink%2Dbig%2FKPMG%5FThink%5FBig%5FDTx%5FArticle%2Epdf&parent=%2Fsites%2FGO%2DOI%2DINF%2DThoughtLeadership%2FSiteAssets%2FSitePages%2FDigital%2DTherapeutics%2Din%2DPharma%2D%2DIt%2C%2B4s%2Dtime%2Dto%2Dthink%2Dbig>
- Topol, E. (2019). Deep Medicine: How Artificial Intelligence Can Make Healthcare Human Again. Basic Books. <https://www.basicbooks.com/titles/eric-topol/deep-medicine/9781541644649/>
- World Health Organization. (2019). Global Diffusion of eHealth: Making Universal Health Coverage Achievable. Report of the Third Global Survey on eHealth. https://www.who.int/goe/publications/global_diffusion/en/
- Steinhubl, S.R., & Topol, E.J. (2018). Digital Medicine, on Its Way to Being Just Plain Medicine. npj Digital Medicine, 1(20175). <https://doi.org/10.1038/s41746-018-0021-9>
- Frost & Sullivan. (2016). Global Wearable Technologies in Healthcare Market, Forecast to 2020. <https://store.frost.com/global-wearable-technologies-in-healthcare-market-forecast-to-2020.html>
- Patel, M.S., Asch, D.A., & Volpp, K.G. (2015). Wearable Devices as Facilitators, Not Drivers, of Health Behavior Change. JAMA, 313(5), 459-460. <https://doi.org/10.1001/jama.2014.14781>
- Collins, F.S., & Varmus, H. (2015). A New Initiative on Precision Medicine. New England Journal of Medicine, 372(9), 793-795. <https://doi.org/10.1056/NEJMp1500523>
- Tamer, G. (2020) Sağlık örgütlerinde Kurumsal Sürdürülebilirlik - gelisim.edu.tr, Sağlık Örgütlerinde Kurumsal Sürdürülebilirlik. Available at: https://gavsispanel.gelisim.edu.tr/Document/gtamer/20200331125208765_16e9f32f-cc89-4db7-9f7d-9bf673879f95.pdf

İletişim:

Başak Diclehan

Sağlık ve İlaç Sektör Lideri,
Şirket Ortağı
bdiclehan@kpmg.com

Detaylı bilgi için:

KPMG Türkiye
Clients & Markets
tr-fmmarkets@kpmg.com

İstanbul

İş Kuleleri Kule 3 Kat 1-9
34330 Levent İstanbul
T : +90 212 316 6000

Ankara

The Paragon İş Merkezi Kızırlırmak Mah. Ufuk
Üniversitesi Cad. 1445 Sok. No:2 Kat:13
Çukurambar 06550 Ankara
T: +90 312 491 7231

İzmir

Folkart Towers Adalet Mah. Manas Bulvarı
No:39 B Kule Kat: 35 Bayraklı 35530 İzmir
T : +90 232 464 2045

Bursa

Odunluk Mahallesi, Liman Caddesi,
Efe Towers, No:11/B, 9-10
Nilüfer / Bursa
T : +90 232 464 2045

kpmg.com.tr

kpmgvergi.com

© 2023 KPMG Yönetim Danışmanlığı A.Ş., şirket üyelerinin sorumluluğu sundukları garantiyle sınırlı özel bir İngiliz şirketi olan KPMG International Limited ile ilişkili bağımsız şirketlerden oluşan KPMG küresel organizasyonuna üye bir Türk şirkettir. Tüm hakları saklıdır.

Bu dokümanda yer alan bilgiler genel içeriklidir ve herhangi bir gerçek veya tüzel kişinin özel durumuna hitap etmemektedir. Doğru ve zamanında bilgi sağlamak için çalışmamıza rağmen, bilginin alındığı tarihte doğru olduğu veya gelecekte olmaya devam edeceği garantisizdir. Hiç kimse özel durumuna uygun bir uzman görüşü almaksızın, bu dokümanda yer alan bilgilere dayanarak hareket etmemelidir. KPMG adı ve KPMG logosu, bağımsız üye şirketlerden oluşan KPMG küresel organizasyonun lisansı altında tescilli ticari markalardır. KPMG International Limited ve ilişkili kuruluşları müşterilere herhangi bir hizmet sunmamaktadır. © 2022 KPMG Bağımsız Denetim ve Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik A.Ş., şirket üyelerinin sorumluluğu sundukları garantiyle sınırlı özel bir İngiliz şirketi olan KPMG International Limited ile ilişkili bağımsız şirketlerden oluşan KPMG küresel organizasyonuna üye bir Türk şirkettir. Tüm hakları saklıdır.